

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

**POSEBNOSTI IZVOZA BLAGA Z DVOJNO RABO –
PRIMER PODJETJA SIEMENS D.O.O.**

Ljubljana, september 2004

HELENA ILC

IZJAVA

Študent/ka Helena Ilc izjavljam, da sem avtor/ica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom mag. Aleksandra Aristovnika in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne _____ Podpis: _____

UVOD	1
1.MEDNARODNA MENJAVA	2
1.1. TEORIJE IN UČINKI MEDNARODNE MENJAVE	3
1.2. MEDNARODNA MENJAVA MAJHNIH ODPRTIH GOSPODARSTEV	5
1.3. MEDNARODNA MENJAVA SLOVENIJE	6
1.4. GLOBALIZACIJA	8
1.5. TERORIZEM	9
2. POSEBNOSTI IZVOZA BLAGA Z DVOJNO RABO	10
2.1. IZVOZ BLAGA	10
2.1.1. INCOTERMSI 2000	12
2.1.2. PLAČILNI MEHANIZMI V MEDNARODNEM POSLOVANJU	12
2.1.3. NOMENKLATURA BLAGA	13
2.1.4. POREKLO BLAGA	13
2.2. IZVOZ BLAGA Z DVOJNO RABO	15
2.2.1. PREDMET NADZORA IZVOZA BLAGA Z DVOJNO RABO	16
2.2.2. SEZNAM BLAGA Z DVOJNO RABO	17
2.2.3. IZVOZNA DOVOLJENJA ZA BLAGO Z DVOJNO RABO	19
2.2.4. KONTROLA KONČNE RELACIJE IN KONČNE RABE BLAGA	22
2.2.5. SANKCIJE ZA KRŠITELJE ZAKONA O NADZORU IZVOZA BLAGA Z DVOJNO RABO	23
3. NADZOR IZVOZA BLAGA Z DVOJNO RABO V PODJETJU SIEMENS D.O.O.	24
3.1. PREDSTAVITEV MULTINACIONALKE SIEMENS AG	24
3.2. PREDSTAVITEV PODJETJA SIEMENS D.O.O.	25
3.3. IZVOZ BLAGA V PODJETJU SIEMENS D.O.O.	28
3.4. NADZOR IZVOZA BLAGA Z DVOJNO RABO	29
3.5. IZVAJANJE IZVOZNE KONTROLE V PODJETJU	32
3.6. IZVOZNA KONTROLA GLEDE NA BLAGO IN NJEGOVEGA KUPCA	33
3.7. PROCESI DELA PRI IZVOZNI KONTROLI V SIEMENSU D.O.O.	34
3.8. SISTEM ZA IZVAJANJE IZVOZNE KONTROLE - DAMEX	36
3.9. SANKCIJE ZA KRŠITVE IZVOZNE KONTROLE V PODJETJU	37
SKLEP	38

LITERATURA	40
VIRI	41
PRILOGE	

SEZNAM SLIK:

Slika 1: Zaposleni v Siemensu po svetu

Slika 2: Prodaja v Siemensu po svetu

Slika 3: Organigram podjetja Siemens d.o.o.

Slika 4: Izvozna kontrola v Siemens d.o.o. temelji na več zakonih

Slika 5: Kontrola izvoza blaga v podjetju

SEZNAM TABEL:

Tabela 1: Majhne evropske države

Tabela 2: Prikaz blagovne menjave Slovenije po državah

Tabela 3: Prodaja Siemens d.o.o. tujim kupcem

SEZNAM PRILOG:

Priloga 1: Incoterms klavzule

Priloga 2: Struktura seznama blaga z dvojno rabo

Priloga 3: Zahtevek za izdajo dovoljenja za izvoz/prenos blaga z dvojno rabo

Priloga 4. Kode AWV

Priloga 5. Obvezne izjave

Priloga 6: Primer preverjanja kupca in blaga v DAMEX-C

Priloga 7: Primer preverjanja blaga v DAMEX-S

Priloga 8: Vzorec računa

SEZNAM KRATIC

AL - Klasifikacijska koda izvozne kontrole za blago z dvojno rabo po zakonih EU
AWG - Zakon o zunanji trgovini Zvezne republike Nemčije
AWV – Siemensova koda za označevanje končnega namena uporabe blaga
AWV - Uredba za izvedbo Zakona o zunanji trgovini Zvezne republike Nemčije
CCL - Trgovska kontrolna lista blaga Združenih držav Amerike
CEFTA - Srednjeevropski sporazum o prosti trgovini
CWC - Konvencija o kemičnem orožju
DCS – Izjava o kontroli končne lokacije blaga
DPL - Seznam prepovedanih oseb
EAA - Vladni zakon o izvozu blaga Združenih držav Amerike
EAR - Vladna uredba o izvozu blaga Združenih držav Amerike
EC - Izvozna kontrola
ECC - Program izvozne kontrole in carin
ECCN - Klasifikacijska koda izvozne kontrole za blago z dvojno rabo po zakonih Združenih držav Amerike
EFTA - Evropska zveza za svobodno trgovino
EU - Evropska unija
ES - Evropska skupnost
GATT - Splošen sporazum o trgovini in carinskih tarifah
GATS - Sporazum o menjavi storitev
IAEA - Mednarodna agencija za jedrsko energijo
IMF - Mednarodni denarni sklad
KWKG - Zakon o kontroli vojaškega orožja Zvezne republike Nemčije
MTCR - Kontrolni režim za tehnologijo izstrelkov
NBC – Jedrsko, biološko ali kemično orožje
NSG - Sporazum dobaviteljev jedrske energije
OECD - Organizacija za ekonomsko sodelovanje in razvoj
OVSE - Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi
RS - Republika Slovenija
TRIPS - Sporazum o menjavi produktov, vezanih na pravice intelektualne lastnine
TARIC - Sestavljena tarifa EU
WB - Svetovna banka
WTO - Svetovna trgovinska organizacija
ZNIBDR - Zakon o nadzoru izvoza blaga z dvojno rabo
ZN - Združeni narodi
ZRN - Zvezna republika Nemčija

UVOD

Smo v obdobju liberalizacije mednarodne trgovine, ko države kljub svoji samostojnosti težijo k povezovanju med seboj in odpiranju svojih meja. Slovenija ni nobena izjema. Je članica različnih mednarodnih finančnih organizacij (Mednarodni denarni sklad - IMF, Svetovna banka - WB), trgovinskih organizacij (Svetovna trgovinska organizacija - WTO), s 1. majem 2004 pa je postala tudi članica Evropske unije. Večina držav po svetu je ugotovila, da mednarodna menjava blaga prinaša več prednosti kot slabosti. Mednarodna menjava pa je še posebej pomembna za majhne države, med katere sodi tudi Slovenija.

Z razvojem tehnologije in z liberalizacijo mednarodne trgovine je prišlo do pojave globalizacije, ki omogoča selitev proizvodnje blaga na področja, kjer je proizvodnja cenejša in prodajo blago po vsem svetu. S povečanim in lažjim pretokom informacij, blaga in ljudi po svetu pa je prišlo tudi do razmaha terorizma, ki je bil prej bolj lokalne narave. Zaradi tega so nekatere države zaostrele svojo zakonodajo glede izvoza blaga, ki bi se lahko uporabljalo tudi v teroristične namene.

Namen diplomskega dela je predstaviti blago z dvojno rabo, t.j. blago, ki se lahko uporablja tako v civilne kot tudi v vojaške, jedrske ali biološke namene ter njegove posebnosti pri izvozu in predstaviti proces izvozne kontrole v podjetju Siemens d.o.o. Cilj diplomskega dela je predstaviti smotrnost kontrole izvoza blaga z dvojno rabo z sankcijami, ki sledijo ob morebitnih kršitvah predpisanih zakonov. Podjetje, ki se ukvarja z izvozom blaga, še posebej blaga z dvojno rabo, mora pred sklenjenim poslom preveriti tako svojega kupca oz. končnega prejemnika kot tudi namen uporabe blaga. Podjetje izvoznik se mora zavedati, da z morebitno napačno poslovno odločitvijo vpliva na svoje sodelavce v podjetju, na prodajo, na finančno stanje podjetja, če pa je podjetje tudi del multinacionalke, pa vpliva tudi na ves koncern. Izvoznik blaga z dvojno rabo se mora zavedati, da vpliva na makro ravni na izpolnjevanje mednarodnih obveznosti Republike Slovenije, na ekonomske interese RS, v državi končnega prejemnika pa lahko povečuje možnosti oboroženih spopadov.

Vsebinsko je diplomsko delo razdeljeno na tri poglavja. Prvo, uvodno poglavje, je teoretično in predstavlja mednarodno menjavo, pojava globalizacije in terorizma. V drugem poglavju prehaja diplomsko delo na samo jedro diplomskega dela, začeni z procesom izvoza blaga, nadaljuje pa z izvozom blaga z dvojno rabo. Predstavljene so posebnosti izvoza blaga z dvojno rabo na podlagi dveh zakonodaj veljavnih v EU, in sicer zakonodaje držav EU in zakonodaje ZDA.

V tretjem poglavju pa je predstavljen izvoz blaga z dvojno rabo v Siemensu d.o.o. Le-ta je del multinacionalke, ki je šla korak naprej, in razvila program izvozne kontrole blaga, katerega temelj je kontrola izvoza blaga z dvojno rabo. Kontrola izvoza blaga je usmerjena

na kontrolo končnega kupca in kontrolo končne uporabe blaga. Zaključne ugotovitve in misli so povzete v sklepu.

1.MEDNARODNA MENJAVA

Izraz mednarodna menjava je sinonim za mednarodno trgovino oz. zunanjo trgovino v širšem pomenu in zajema menjavo, izvoz in uvoz blaga in storitev. V ožjem pomenu pa mednarodna menjava zajema le blagovno menjavo (Trošt, 1998, str. 20). Do večjega obsega mednarodne trgovine je prišlo šele v drugi polovici 19. stoletja, ko je le-ta postala v nekem smislu motor razvoja. Naloga razvojne politike je, da poskuša čim bolj izkoristiti pozitivne učinke mednarodne menjave za pospeševanje razvoja in da poskuša čim bolj zmanjšati morebitne negativne učinke mednarodnih ekonomskih odnosov.

Skozi zgodovino so se oblikovale štiri doktrine mednarodnih ekonomskih odnosov. Le-te so (Trošt, 1998, str. 92):

- Merkantilizem (od 15. do 17. st.) - mednarodna menjava je bila usmerjena predvsem na akumulacijo kapitala oz. zlata. Politika mednarodne menjave je bila usmerjena na presežek izvoza blaga nad uvozom, da bi s presežkom izvoza uvozili čim več zlata, in na ta način dosegli bogastvo in moč. Težili so k presežkom v zunanjetrgovinski bilanci.
- Liberalizem (od konca 18. st. do druge polovice 19. st.) - je težil je k ustvarjanju pogojev za prosto gibanje blaga in kapitala in k neomejenemu delovanju ekonomskih zakonov v okviru narodnih gospodarstev in na mednarodnem področju. Glavno geslo tistega časa je bilo »*laissez faire, laissez aller*«¹.
- Protekcijonizem (od sredine 19. st. do l. 1929) - je nastal kot odgovor na liberalizem. Načeloma sicer sprejema liberalizem, vendar, ko je treba zaščititi domače gospodarstvo, od njega odstopa. Glavni instrument zaščitne politike so uvozne carine. Vendar zaščita traja le do tedaj, dokler še obstajajo razlike v razvitosti med državami.
- Intervencionizem (od l. 1929 naprej) - je obdobje splošnega poseganja države v gospodarstvo. Njegov poudarek je na državi kot najbolj splošni in konkretni ustanovi, ki ima ustrezno moč in organizacijsko sposobnost, da usklajuje dejavnike družbene reprodukcije v najširšem pomenu. Glavni cilj intervencionizma je doseganje učinkovitega družbenogospodarskega razvoja. Intervencija je potrebna, da se gospodarstvo čim bolj približa točki polne zaposlenosti.

Smo v obdobju liberalizacije mednarodne menjave, ki je proces postopnega odpravljanja obstoječega instrumentarija zunanje-ekonomske zaščite ekonomskih prostorov, njegov končni cilj pa je prosto trgovanje brez umetnih omejitev. Liberalizacija sodobne

---

¹ Francosko geslo liberalizma, ki pomeni, pustite, naj vsakdo dela po svoje, dajte svoboden razmah vsemu.

mednarodne menjave poteka na osnovi različnih sporazumov med državami, potrebno pa je omeniti dve obliki (Kumar, 2000, str. 1):

- meddržavne sporazume o postopnem ekonomskem povezovanju in združevanju nacionalnih ekonomskih prostorov (ekonomske integracije, npr. EU², EFTA³, CEFTA⁴),
- sporazume o skupnem urejanju posameznih vidikov ekonomskih zvez in tokov (mednarodne organizacije, npr. WTO, GATT).

S pravili mednarodne menjave se ukvarja Svetovna trgovinska organizacija (angl. World Trade Organization, WTO). Njen cilj je omogočiti lažjo trgovino med državami, in sicer z ustvarjanjem poštenih in pravičnih konkurenčnih pogojev. V ta namen spodbuja države, da se pogajajo o zniževanju carin in o odstranjevanju drugih trgovinskih ovir, ter od njih zahteva, da uporabljajo enoten sklop pravil glede trgovine z uvoženim in izvoženim blagom in storitvami. WTO opravlja tri pomembne naloge (Izvozni priročnik za mala in srednje velika podjetja, 2001, str. 188):

- opravlja nenehni nadzor nad trgovinskimi ukrepi, ki jih sprejemajo države, in zagotavlja, da so ti ukrepi v skladu s sporazumi,
- predstavlja forum za pogajanja o odstranjevanju ovir v trgovini z blagom in storitvami ter za razvijanje pravil glede novih vsebinskih področij,
- predstavlja forum za reševanje razlik in sporov, do katerih prihaja med državami, na področju trgovine.

Trije stebri, ki določajo značilnosti WTO, so Splošni sporazum o carinah in trgovini (GATT), Sporazum o menjavi storitev (GATS) in Sporazum o menjavi produktov, vezanih na pravice intelektualne lastnine (TRIPS). GATT je pomembno prispeval k postopni liberalizaciji mednarodne trgovine z občutnim znižanjem carinskih omejitev in nadzorom nad rabo drugih ovir v mednarodni trgovini (Kumar, 2000, str. 11).

1.1. TEORIJE IN UČINKI MEDNARODNE MENJAVE

Senjur je kvalitativne učinke mednarodne menjave strnil v tri skupine (Senjur, 2002, str. 398):

---

² Članice EU so naslednje države: Avstrija, Belgija, Danska, Finska, Francija, Nemčija, Grčija, Irska, Italija, Luxemburg, Monako, Nizozemska, Portugalska, Španija, Švedska in Velika Britanija. S 1. majem 2004 pa so se ji pridružile še Češka, Madžarska, Poljska, Slovaška, Estonija, Latvija, Litva, Malta, Ciper in Slovenija.

³ Članice EFTE so Islandija, Liechtenstein, Norveška in Švica.

⁴ Članice CEFTE so bile do 1. maja 2004 države Bolgarija, Češka, Hrvaška, Madžarska, Poljska, Romunija, Slovaška in Slovenija; po 1. maju 2004 pa so članice CEFTE le še Bolgarija, Hrvaška in Romunija.

- velikost trga in ekonomije obsega (mednarodna menjava širi velikost trga in omogoča izkoriščanje ekonomij obsega),
- strukturni učinki mednarodne menjave (dežela izvažata proizvode, kjer je nadpovprečno produktivna, in uvažata proizvode, kjer je podpovprečno produktivna; posledica tega je, da se povečuje delež nadpovprečno produktivnih sektorjev in znižuje delež podpovprečno produktivnih sektorjev v gospodarstvu),
- dinamične koristi (izboljšana proizvodna struktura, večja fleksibilnost, prilagodljivost gospodarstva in večja konkurenčnost).

Strukturne učinke mednarodne menjave pa pojasnjujejo različne teorije (Kumar, 1999, str. 59):

- Osnovna teorija: Vzrok menjave blaga je v različnih cenah posameznega proizvoda. Taka menjava je možna v popolnem liberalizmu, ponudbo in povpraševanje pa določata izvoz in uvoz blaga.
- Klasična teorija na temelju primerjalnih prednosti v ponudbi: Obstaja več različic klasične teorije. *Smithova teorija absolutne primerjalne prednosti* govori o tem, da absolutno nižji proizvodni stroški neke države glede na ostale zagotavljajo absolutno prednost te države in učinkovit izvoz blaga. *Ricardova teorija relativne primerjalne prednosti* pa govori o tem, da relativno nižji proizvodni stroški glede na druge proizvajalce zagotavljajo prednost in s tem učinkovit izvoz. Ricardovo teorijo dopolnjujeta še dve: *teorija relativne prednosti v razmerah rastočih stroškov proizvodnje* (relativno nižji proizvodni stroški glede na druge proizvajalce v ekonomskem prostoru zagotavljajo prednost in s tem učinkovit izvoz) in *teorija relativne prednosti v razmerah rastočih stroškov proizvodnje ob delnem vplivu povpraševanja* (relativno nižji proizvodni stroški glede na druge proizvajalce zagotavljajo prednost in učinkovit izvoz).
- Neoklasična teorija oz. teorija o obilju produkcijskih faktorjev: Po njej obilje produkcijskih faktorjev zagotavlja nižje proizvodne stroške, razlika v stroških proizvodnje pa zagotavlja mednarodno menjavo. Nastala je na teorijah Heckschlerja, Ohlina, Samuelsona in Leontieva.
- Alternativne teorije govorijo o različnih vzrokih menjave. *Teorija glede na obseg in sestavo proizvodnje* podaja različne vzroke za mednarodno menjavo (povečanje proizvodnje terja manj kot proporcionalno rast uporabe faktorja delo, povečana uporaba prostega produkcijskega faktorja omogoči izvoz, menjavo pa povzroča tudi relativno pomanjkanje proizvodov doma). *Teoriji o posebnostih proizvodov (teorija proizvodnih ciklov in teorija tehnološkega propada)* govorita o tem, da tehnološki razvoj in inovacije omogočajo selitev in uvajanje novih proizvodov ter s tem izvoz blaga. Tretja skupina novejših teorij so *teorije o učinkih mednarodne menjave*. Kot vzroke mednarodne menjave opredeljujejo različno gospodarsko razvitost med državami (Arghiri), obseg domačega povpraševanja (Lindert), rast domačega uvoznega

povpraševanja ob rasti dohodka (Barker). Tudi tržno diferencirani proizvodi in sezonski značaj proizvodnje vplivajo na menjavo znotraj panoge.

Velikost mednarodne menjave se odraža v trgovinski bilanci, ki je sestavni del plačilne bilance vsake države. Presežek izvoza (uvoza) blaga in storitev nad uvozom (izvozom) blaga in storitev povzroča presežek (primanjkljaj) trgovinske bilance. Kratkoročno ravnovesje plačilne bilance pa zahteva, da so presežki (primanjkljaji) enega od računov plačilne bilance pokriti s primanjkljaji (presežki) na drugih računih.

1.2. MEDNARODNA MENJAVA MAJHNIH ODPRTIH GOSPODARSTEV

Definicija velikosti neke države je pogosto zelo problematična. Kriterije za opredelitev njene velikosti je mogoče razdeliti v dve skupini (Pavlič-Damijan, 1996, str. 59):

- kvantitativni kriteriji, kot so ozemeljska velikost, demografska velikost, velikost trga, velikost produktivnih kapacitet, kupna moč države, narodni dohodek na prebivalca, delež v svetovni trgovini in
- kvalitativni kriteriji, kot so psihologija in prestiž države (mednarodna pomembnost države), kriterij odvisnosti, kriterij dejanske samostojnosti in kriterij povezovalnih ali združiteljskih teženj.

Tabela 1: Majhne države v EU

Država	Površina (000 m ²)	Prebivalstvo (milijoni)	BDP po kupni moči na prebivalca (v USD)
Avstrija	84,0	8,1	26.680
Belgija	31,0	10,4	25.620
Ciper	9,0	0,8	18.390
Češka	79,0	10,2	14.880
Danska	43,0	5,4	27.020
Estonija	45,0	1,4	9.660
Irska	70,0	4,0	30.180
Latvija	65,0	2,3	8.380
Litva	65,0	3,5	9.410
Luksemburg	3,0	0,5	45.430
Madžarska	93,0	10,1	12.840
Malta	0,3	0,4	16.610
Portugalska	92,0	10,4	17.050
Slovaška	49,0	5,4	11.330
Slovenija	20,0	2,0	16.600

Vir: Statistični portret Slovenije v Evropski uniji, 2004, str. 4 in 5.

Po kvantitativnih kriterijih so majhne države tiste, ki imajo od enega do deset milijonov prebivalcev in površino med 10.000 in 100.000 kvadratnimi kilometri. Značilnosti »predpostavke« majhnega odprtega gospodarstva so naslednje (Senjur, 1999, str. 125):

- majhno gospodarstvo lahko kupi na svetovnem trgu, kolikor hoče po svetovni ceni (povpraševanje majhne države ne vpliva na svetovne cene);
- povpraševanje tujine po domačih dobrinah in imetjih je odvisno od cene;
- mogoče je zanemariti povratne vplive notranjih gibanj preko tujine nazaj na notranjost (ukrepi ekonomske politike naše države ne bodo vplivali na ostanek sveta, ki bi potem poskušal sprejeti nasprotno ukrepe v škodo našega gospodarstva).

Mednarodna menjava je za majhne države neprecenljive vrednosti. Izvoz blaga in storitev jim omogoča izgradnjo velikoserijske proizvodnje in doseganje ekonomij obsega, hkrati pa jim uvoz omogoča pridobitev tistega blaga in storitev, v proizvodnji katerih te države nimajo primerjalnih prednosti. V gospodarskem razvoju pomeni izvoz enega glavnih dejavnikov razvoja, saj razvija določene perspektivne dejavnosti tako, da kombinira zaposlovanje domačih produkcijskih dejavnikov z novimi idejami in proizvodnimi metodami. Na ta način dviguje narodnogospodarsko učinkovitost in vnaša večjo intenzivnost konkurenčnega obnašanja. Z izkupičkom deviz iz izvoza pa majhna država financira uvoz dobrin, ki jih taka država ne proizvaja. Mednarodna menjava ima zato precej večji pomen za gospodarsko aktivnost majhnih držav kot velikih (Pavlič-Damijan, 1996, str. 115).

V mednarodni menjavi imajo majhne države tudi nekaj prednosti: gibljivejše, prilagodljivejše in inovativnejše družbene institucije, kvalitetna delovna sila in večja usmerjenost v mednarodno menjavo. Vendar pa morajo za uspešen razvoj majhnih držav veljati predpostavke, kot so: svetovni mir, svobodna mednarodna trgovina in ugodno podnebje za mednarodno politično sodelovanje (Senjur, 2002, str. 397).

1.3. MEDNARODNA MENJAVA SLOVENIJE

Med majhna gospodarstva sodi tudi Slovenija z 1,96 milijona prebivalcev in površino 20.273 km² (Statistični letopis RS 2003, 2004, str. 72). Slovenija kot majhno odprto gospodarstvo (Mencinger, 1996, str. 14):

- ne more tekmovati na masovnih trgih (ti zahtevajo velike in redne količine proizvodov),
- je zelo občutljiva na gibanja svetovnega trga in ne more vplivati na mednarodne gospodarske tokove ter pogoje trgovanja (tako na strani ponudbe kot povpraševanja),
- njeno politično in gospodarsko dogajanje ne vpliva na svetovno gospodarstvo.

Posledica njene majhnosti je, da ima majhen notranji trg in da ne more ekonomično razvijati gospodarskih dejavnosti, ker so pomembni prihranki ekonomij obsega. Majhne države v primerjavi z velikimi ne morejo imeti tako razvejane proizvodne strukture kot velike (Senjur, 1993, str. 182).

Slovenija se po kriteriju deleža izvoza oz. uvoza blaga in storitev v bruto domačem proizvodu uvršča med odprta gospodarstva, saj deleža v letu 2003 znašata 57%. Odprtost slovenskega gospodarstva je pogojena s koristmi od mednarodne menjave. Z odcepitvijo leta 1991 je bilo slovensko gospodarstvo prisiljeno poiskati nadomestne trge za izgubljene trge bivših jugoslovanskih republik, kamor je Slovenija sredi osemdesetih let prodala 65% svojega izvoza blaga in kupila 63% uvoza blaga. Izgubo trga je nadomestila s trgi EU⁵, saj je že čez pet let, t.j. leta 1996, prodala v EU 65% svojega izvoza in kupila za 68% svojega uvoza blaga. Geografska preusmeritev mednarodne menjave iz trgov bivših republik Jugoslavije na trge EU je bila zelo uspešna, pri čemer je zanimivo, da se struktura slovenskega izvoza po gospodarskih panogah ni bistveno spremenila.

Tabela 2: Prikaz blagovne menjave Slovenije po državah (v mio EUR)

mio EUR države	Izvoz		Uvoz	
	2002	2003	2002	2003
Avstrija	774	827	956	1.053
Francija	734	638	1.190	1.230
Italija	1.328	1.483	2.070	2.239
Nemčija	2.714	2.610	2.216	2.357
ostale države EU	964	1.042	1.438	1.352
EU skupaj	6.514	6.600	7.870	8.231
Bosna in Hercegovina	492	471	69	78
Hrvaška	954	1.007	419	445
Makedonija	159	143	26	22
Srbija in Črna gora	347	346	61	68
Repub. bivše Jugoslavije	1.952	1.967	575	613
države EFTA	207	176	202	221
države CEFTA	954	1.044	1.094	1.121
neevropske članice OECD	447	586	715	761
ostale države	8.008	8.458	6.290	6.722
SKUPAJ	10.962	11.285	11.574	12.237

Vir: Bilten Banke Slovenije, 2004, str. 80.

⁵ S 1.majem 2004 se je spremenila tudi terminologija pri poslovanju z državami članicami EU. Namesto izraza izvoz blaga se je začel uporabljati izraz dobave skupnostnega blaga članicam EU in namesto izraza uvoz blaga se je začel uporabljati izraz pridobitve skupnostnega blaga iz članic EU.

V letu 2003 je na izvozne tokove vplivalo šibko tuje povpraševanje, povečana domača potrošnja pa je večinoma vplivala na dinamiko uvoznih tokov (Tabela 2). Izvoz se je v primerjavi z letom prej nominalno povečal za 2,7%. Na povečanje izvoza je najbolj vplival izvoz blaga v neevropske članice OECD⁶ (delež izvoza blaga v ZDA se je glede na leto 2002 povečal za eno odstotno točko in je bil leta 2003 4%), v CEFTO in nekdanje države Sovjetske zveze. Uvoz se je v primerjavi z letom 2002 nominalno povečal za 5,5% (Ekonomsko ogledalo, 2004, str. 4).

Vzponi in padci v mednarodni menjavi so za slovensko gospodarstvo zelo pomembni, saj ima mednarodna menjava velik vpliv na agregatno povpraševanje. Da bi prednosti zunanje trgovine narodno gospodarstvo čimbolj izkoristilo, mora vedno spremljati razmere na zunanjih trgih in njihovim spremembam prilagajati vse sektorje gospodarstva, posebno še področje zunanje trgovine. To pomeni njeno odvisnost od ostalih gospodarstev oz. v določeni meri izgubo gospodarske samostojnosti.

1.4. GLOBALIZACIJA

Globalizacijo lahko pojmuje kot poglobljanje globalne povezanosti med ekonomskimi subjekti, torej kot širjenje mrežnih povezav, tokov transakcij in odnosov, ki prehajajo meje držav in družb v sodobnem mednarodnem gospodarskem sistemu. Globalne povezave in tokovi blaga, denarja, idej, podob, informacij, onesnaževanja idr. predstavljajo materialno povezavo med skupnostmi, gospodarstvi in družbami različnih regij po svetu. Taka povezanost je podlaga za širjenje družbenih, političnih in ekonomskih vplivov preko političnih meja, kar pomeni, da dogodki, odločitve in delovanje enega dela sveta vplivajo na skupnosti in narode na drugem delu. Medtem, ko ključne povezave med različnimi igralci prehajajo nacionalne meje, se politični, družbeni in ekonomski prostor osvobaja svoje fiksiranosti na fizično mesto v teritorialni nacionalni državi. Globalizacijo lahko torej definiramo kot širjenje, poglobljanje in pospeševanje procesov svetovnega povezovanja (McGrew, 1998, str. 302).

Kot glavne gonilne sile globalizacije lahko opredelimo tri tendence (World Trade Report 1998, 1998, str. 35):

- Tehnološke spremembe. Hiter razvoj računalniške, informacijske in telekomunikacijske tehnologije je zmanjšal vpliv časa in geografskih razdalj na zmožnosti posameznikov, da medsebojno trgujejo v svetovnih razsežnostih.
- Liberalizacija zunanje trgovine. Čedalje več vlad usmerja svojo politiko v odpiranje nacionalnih trgov in odstranjevanje regulatornih ovir, ki omejujejo mednarodno

---

⁶ Neevropske članice OECD so Avstralija, Južna Koreja, Mehika, Nova Zelandija, Kanada, Japonska, Turčija in Združene države Amerike.

menjavo. Veliko držav je povečalo svojo odvisnost od mednarodnih trgov z namenom večje rasti in razvoja. Ključno besedo v procesu liberalizacije ima sistem GATT/WTO.

- Internacionalizacija aktivnosti. Liberalizacija je omogočila številnim podjetjem globalizirati proizvodnjo s pomočjo neposrednih tujih investicij. Ogromne razsežnosti razvoja pretoka informacij so omogočile podjetjem locirati različne faze proizvodnega procesa v različnih državah in regijah in pri tem ohraniti še korporacijsko identiteto. Posledica prenosa različnih faz proizvodnega procesa je tudi prenos delovnih mest, tehnologije, kapitala in znanja.

Globalizacija s seboj prinaša določene priložnosti. Tako ima vsako podjetje priložnost ponuditi svoje blago ali storitve po celem svetu in obratno, vsako podjetje lahko kupuje svoje blago pri najugodnejšem ponudniku. Obstaja tudi veliko kritik na račun globalizacije. Ena izmed njih pravi, da favorizira velike korporacije in bogate ter krni možnost delavcev, zelenih, revnih in ostalih vplivati na svojo usodo. Druga kritika pravi, da spremlja globalizacijo proti-demokratična usmeritev, ker prisiljuje državne uprave k podpiranju globalnih pretokov kapitala, sicer jim grozijo težave v gospodarstvu. Tretja kritika spet pravi, da gre v resnici za razvoj kapitalizma in je globalizacija v zgodovinskem smislu precej precej (Dekleva, 1999, str. 6).

Največjo korist od globalizacije imajo danes multinacionalna podjetja. Dve značilni lastnosti multinacionalnega podjetja sta (Dunning, 1993, str. 4):

- organizira in koordinira več dejavnosti, ki ustvarjajo dodano vrednost preko nacionalnih meja,
- internacionalizira tuje trge za vmesne proizvode, ki nastajajo iz teh dejavnosti.

1.5. TERORIZEM

Dokaj enostaven in hiter pretok informacij, blaga in ljudi, ki je značilen za globalizacijo, povzroča tudi, da teroristične akcije niso več omejene na posamezna področja, ampak se srečujemo z njimi po celem svetu. Svetovna javnost se je najbolj zavedela problematike terorizma ob napadu teroristov na ZDA (New York) 11. septembra 2001, pa tudi ob podstavljenih bombah na vlakih v Španiji (Madrid) 11. marca 2004.

Pojav terorizma sega že v prvo stoletje našega štetja, ko so ga kot »orožje« nad rimskimi zavojevalci uporabljali židovski zeloti⁷. Besedo »terorizem« (iz lat. teror = strah, groza) danes pogosto uporabljamo ob pojavih, kot so atentati, ugrabitve letal, podstavljanje bomb, ugrabljanje talcev. Terorizem lahko opredelimo tudi kot uporabo nasilja za izzivanje politične reakcije ob nerazlikovani izbiri neposrednih žrtev (Polič, 2004).

---

⁷ Sekta iz Jeruzalema, znana po neortodoksnih napadih.

Pri razlikovanju med vrstami terorizma moramo poudariti, da so ločnice med njimi pogosto močno izbrisane. Kot glavne vrste terorizma pa lahko izpostavimo (Gradič, 2003):

- Nacionalistični terorizem: Nacionalistični teroristi si prizadevajo doseči ločeno državo za svojo nacionalno skupino. Npr. Irska republikanska armada (IRA), Palestinska osvobodilna organizacija (PLO), baskovska ETA, Kurdska delavska stranka.
- Verski terorizem: Verski teroristi poskušajo z uporabo nasilja uresničiti božje zapovedane cilje in s tem doseči radikalne spremembe. Npr. Al Kaida, palestinski Hamas, libanonski Hezbolah.
- Državni terorizem: To vrsto terorizma so nekatere države uporabljale kot orodje svoje zunanje ali notranje politike. Primer uporabe terorizma v zunanjepolitične namene je Iran, ki podpira Hezbolah. Državni terorizem za notranjepolitični namen pa je bil značilen za večino latinskoameriških držav v času vojaških diktatur.
- Levičarski terorizem: Cilj tega je bil uničiti kapitalizem in ga zamenjati s socialistično-komunističnim sistemom.
- Terorizem narodnoosvobodilnih gibanj: Ta terorizem je spremljal nekatera gibanja v Afriki in Aziji, ki so se borila za osamosvojitve izpod prevlade belcev.

Na teroristične napade (npr. v ZDA, na Baliu, Filipinih, v Španiji) odgovarja tudi svetovna javnost. Države, predvsem tiste, ki se počutijo ogrožene, so začele s strogimi nadzornimi ukrepi tako pretoka blaga kot tudi ljudi.

2. POSEBNOSTI IZVOZA BLAGA Z DVOJNO RABO

2.1. IZVOZ BLAGA

Diplomsko delo je osredotočeno na posebnosti pri izvozu blaga z dvojno rabo. Prav pa je, da tudi najprej predstavi izvoz oz. izvozni postopek blaga. Po razširjeni definiciji specialne trgovine zajema izvoz blaga (Statistični letopis RS 2003, 2004, str. 24):

- blago, izvoženo iz Slovenije, ki izvira iz proizvodnje v naši državi oz. iz notranjega blagovnega prometa,
- izvoz pridobljenih proizvodov po uvozu zaradi proizvodnje za izvoz (sistem odloga),
- izvoz pridobljenih proizvodov po uvozu zaradi proizvodnje za izvoz (sistem povračila) in
- blago, začasno izvoženo zaradi oplemenitenja.

Splošni potek izvoznega posla sestavljajo tri faze (Makovec, 2003, str. 88):

- priprava izvoznega posla,

- izvedba izvoznega posla in
- zaključka in analize posla.

Faza priprave izvoznega posla ponavadi vključuje:

- Ugotavljanja možnosti izvoza: Običajno potekajo preko kratkoročnega plana izvoza, kjer se določajo proizvodi za izvoz, regionalna struktura izvoza, potencialni kupci, načini realizacije poslov, potrebna finančna sredstva in potrebni finančni kadri.
- Povpraševanja potencialnih kupcev: Boniteto novih kupcev se ugotavlja preko več virov informacij (gospodarske zbornice, poslovne banke), preveri se njihova vloga v poslu (zastopnik, proizvajalec), analizira se morebitne pretekle izkušnje, predmet povpraševanja, najde se proizvajalca blaga, po katerem se povprašuje v primeru, da izvozno podjetje ni proizvajalec blaga, analizira se plačilne pogoje in dobavne roke.
- Izvozno ponudbo: Na podlagi predhodne kalkulacije izvoznega posla, kjer se določi obveznosti in pravice kupca (rabat, provizija, posredni stroški prevoza itd.), se sestavi izvozna ponudba, ki mora vsebovati naslednje podatke: predmet ponudbe, količino, ceno v določeni valuti, klavzulo Incoterms, plačilo, način zavarovanja plačila, dobavni rok, način odpreme, veljavnost ponudbe. Preden da izvoznik ponudbo kupcu, se mora tudi pozanimati, ali blago, ki ga želi izvoziti, zahteva kakšno dovoljenje pristojnih organov.
- Sklenitev kupoprodajne pogodbe: Izvede se med pooblaščenimi predstavniki obeh partnerjev v poslu. V pogodbi mora biti poleg prej navedenih elementov opredeljena še veljavnost, prenosljivost, odstop od pogodbe, pristojnost sodišča, pravo, jezik, potrditev pogodbe pri pristojnih organih. Določitev pogojev izvoza vsebuje pregled izvoznih režimov za predmet izvoza in določitev carinske tarife.

Faza izvedbe izvoznega posla vključuje:

- Odpremo blaga, carinjenje, prevoz in zavarovanje: Prodajalec mora pripraviti potrebne podatke o blagu (količini, teži, načinu pakiranja, številu embalažnih enot, carinski tarifi itd.). Izvoznik špediterju izroči izvozno dispozicijo z vsemi navodili o ravnanju z blagom v skladu s pogodbo in zahtevanimi prevoznimi ter ostalimi listinami. V primeru, da blago, ki ga podjetje želi izvoziti, potrebuje za to kakšno dovoljenje, mora le-to predati špediterju.
- Predaja blaga: Izvoznik mora kupcu sporočiti vse pomembne podatke in poslati ustrezne odpreme dokumente.
- Plačilo: se izvrši na dogovorjen način v dogovorjenem času.

Faza zaključka izvoznega posla zajema reševanje morebitnih reklamacij, morebitnih razlik med fakturno vrednostjo in prejetim plačilom ipd. Izvozniki izpolnijo še t.i. kontrolnik izvoza in analizirajo izvozne rezultate.

2.1.1. Incotermsi 2000

Namen mednarodnih trgovinskih klavzul - Incotermsov je zagotoviti vrsto mednarodnih pravil za razlago v mednarodni trgovini najpogosteje uporabljenih trgovinskih klavzul. Določajo pravice in obveznosti strank prodajne pogodbe glede dobave prodanega blaga. Njihov cilj je izogniti se nepravilni uporabi ali skorajda povsem zmanjšani stopnji negotovosti glede različnih razlag omenjenih klavzul v različnih državah (Incotermsi 2000, 2000, str. 13). Incoterms klavzule je Mednarodna trgovinska zbornica pripravila že leta 1936, zadnja revizija je bila leta 2000, in sicer z namenom usklajevanja pravil z veljavno mednarodno trgovinsko prakso.

V mednarodnih prodajnih pogodbah se postavi tudi vprašanje, katera trgovinska klavzula se bo uporabila. Pri mednarodni prodajni pogodbi se pogodbenika poleg predmeta pogodbe dogovarjata tudi o naslednjih sestavinah (Incotermsi 2000, 2000, str. 12):

- kraju in času izročitve blaga kupcu,
- kraju in času prehoda nevarnosti uničenja, izgube ali poškodovanja blaga na kupca,
- kraju in času prehoda blagovnih stroškov (prevoznine in zavarovalnine) na kupca in
- o drugih pravicah in obveznostih v zvezi z odpravo blaga.

Incotermsi se omejujejo na vprašanja pravic in obveznosti pogodbenih strank v prodajni pogodbi glede dobave prodanega blaga. Incotermsi se ne nanašajo na prevozno pogodbo in ne obravnavajo posledic kršitev pogodb. Z zadnjo revizijo Incoterms klavzul 2000 (Priloga 1) so le-te sedaj svetovno priznane (Makovec, 2003, str. 6).

2.1.2. Plačilni mehanizmi v mednarodnem poslovanju

V praksi mednarodnega poslovanja so danes poznane naslednje osnovne oblike plačil (Falatov, 1999, str. 2):

- plačilo ob naročilu ali predplačilo,
- dobava blaga na odprt račun,
- plačilo v okviru instrumentarija dokumentarnega inkasa,
- plačilo v okviru dokumentarnega akreditiva,
- plačilo zavarovano z bančno garancijo ali standby akreditivom,
- plačilo v okviru kompenzacijskih poslov.

2.1.3. Nomenklatura blaga

Na izvoznem računu je potrebno poleg kupca, cene in količine blaga, Incoterms klavzul, vrste plačila blaga navesti tudi carinske tarife oz. nomenklature blaga za potrebe carinskih organov ter trgovinskih statistik. V Sloveniji se je z Zakonom o carinski tarifi (Uradni list RS, št. 66/00) uvedla t.i. kombinirana nomenklatura⁸ s carinskimi tarifami. Slovenija se je s tem zakonom približala ureditvi EU. Kombinirana nomenklatura je 8-mestna šifrirska oznaka.

V Evropski uniji so države članice v notranjem prometu dolžne uporabljati za označevanje blaga kombinirano nomenklaturu. Pri uvozu in izvozu blaga iz tretjih držav pa EU uporablja Sestavljeno tarifo EU (angl. Integrated Tariff of the European Communities - TARIC). TARIC-tarifa temelji na kombinirani nomenklaturi, uporablja pa še dve dodatni mesti pri označevanju proizvodov. S tema dvema dodatnima mestoma so podani določeni zunanjetrgovinski ukrepi EU (Kumar, 2000, str. 32).

Carinske tarife oz. nomenklature uvrščajo proizvode v različne skupine. Glede na skupino, ki ji proizvod pripada, so določeni posebni režimi izvoza in uvoza določenega blaga (dovoljenja, kontingenti oz. soglasja). V EU veljajo posebni režimi (določeni s posameznimi uredbami) za blago z dvojno rabo, kulturno blago, hrano v primeru jedrskih nesreč, nevarne kemikalije, predhodne sestavine za droge, intelektualno lastnino ter za varnost proizvodov (Finžgar, 2004, str. 4). Diplomsko delo se v nadaljevanju osredotoči samo na poseben režim izvoza blaga z dvojno rabo.

2.1.4. Poreklo blaga

Poleg carinske tarife pa je tako za izvoznika blaga, zaradi konkurenčnih prednosti, kot tudi za uvoznika blaga, zaradi nižjih carin, pomembna pravilna navedba porekla blaga. Ena izmed posledic globalizacije je tudi, da je vse manj proizvodov, ki so izdelani le v eni državi, tudi zaradi teženj po povečevanju dobička in posledično selitev dela proizvodnje v države, kjer je predelava in obdelava blaga cenejša. Za blago s poreklom iz določene države se šteje v tej državi v celoti pridobljeno ali izdelano blago in v tej državi zadosti predelano blago. Glede na to, ali neko blago zaradi svojega porekla uživa carinske ugodnosti ali ne, ločimo nepreferencialno in preferencialno poreklo blaga (Makovec, 2003, str. 81).

---

⁸ Kombinirana nomenklatura je podrobna klasifikacija blaga oz. proizvodov, ki sočasno zadovoljuje zahteve carinske tarife, zunanjetrgovinske statistike ter politik, ki se nanašajo na izvoz in uvoz blaga. Njen skrbnik je Evropska komisija, v Sloveniji pa Ministrstvo za gospodarstvo.

Nepreferencialno poreklo blaga

Pravila glede napreferencialnega porekla blaga so okvirno določena v Kiotski konvenciji. Ta pravila so uvedena zaradi doseganja enotne uporabe instrumentov trgovinskih politik, zaradi vodenja statističnih podatkov in zaradi potreb v okviru označevanja blaga z napisom »made in ...«. To pravilo velja za države, s katerimi EU (Slovenija) nima nobenih posebnih mednarodnih sporazumov. Potrdila o nepreferencialnem poreklu blaga (Certificates of Origin) izdajajo gospodarske zbornice. To blago ne uživa carinskih ugodnosti (Ažman, 1998, str. 6). Za države članice EU je država porekla enotna za vse, in sicer je to »Evropska skupnost«.

Preferencialno poreklo blaga

Preferencialno poreklo blaga je lahko določeno z mednarodno pogodbo ali sporazumom med dvema ali več državami ter z nacionalnimi predpisi neke države za uvoz blaga. Ločimo pa preferencialno poreklo na osnovi preferencialnih shem ali na podlagi različnih integracijskih sporazumov. V *paneuropski (diagonalni) komulaciji porekla blaga* so vključeni sporazumi⁹, ki jih ima EU sklenjene z različnimi državami in pri njih temelji trgovanje med vsemi vključenimi državami na isti osnovi. Diagonalna komulacija porekla blaga dovoljuje uporabo surovin iz vseh tistih držav, ki so med seboj sklenile medsebojne protokole o komulaciji porekla blaga. Podpisnice paneuropske komulacije o poreklu blaga lahko uporabljajo blago iz ostalih sopolisnic sporazuma, pa bo končni proizvod še vedno ohranil status države izvoznice. *Bilateralna (dvostranska) komulacija porekla blaga* predvideva, da je pri proizvodnji blaga dovoljena uporaba surovin iz druge države podpisnice sporazuma. To blago bo pozneje uživalo preferencialno carinsko obravnavo (Makovec, 2002, str. 81). EU ima sklenjenih tudi veliko bilateralnih sporazumov¹⁰.

EU enostransko priznava tudi carinske ugodnosti brez sporazumov prekomorskim državam in teritorijem, državam Afrike, Karibov in Pacifika, zahodno-balkanskim državam (Albaniji, Bosni in Hercegovini ter Srbiji in Črni gori) ter državam v razvoju (Finžgar, 2004, str. 15).

Osnovna dokazila o preferencialnem poreklu blaga so Potrdilo o prometu blaga EUR.1, Potrdilo o prometu blaga EUR. 2, Izjava izvoznika na računu, Izjava pooblaščenega izvoznika na računu in Potrdilo o poreklu blaga Form A (Metlika, 2004). Po 1. maju 2004

---

⁹ Paneuropska komulacija porekla blaga zajema sporazume med državami članicami EU in državami Enotnega gospodarskega prostora (EU, Islandija, Norveška in Liechtenstein), Sporazum o prosti trgovini s Švico, Bolgarijo, Romunijo ter s državami, ki tvorijo z ES carinsko unijo (Turčija, San Marino in Andora).

¹⁰ Bilateralna komulacija porekla blaga nastopa v sporazumih s Hrvaško in Makedonijo, s Sredozemskimi državami (Alžirijo, Tunizijo, Marokom, Izraelom, Palestino, Egiptom, Jordanijo, Libanom, Sirijo in Turčijo), Južnoafriško republiko, Mehiko in Čilom.

se v notranjem prometu (blagovni promet znotraj EU in le med dobavitelji v EU) predloži kot dokazilo o poreklu blaga le izjava dobavitelja.

2.2. IZVOZ BLAGA Z DVOJNO RABO

»Blago z dvojno rabo« zajema blago, programsko opremo in tehnologijo, ki se lahko uporablja tako v civilne kot tudi v vojaške namene, vključuje pa tudi vse blago in storitve, ki se lahko uporabljajo v zvezi z razvojem, proizvodnjo, rokovanjem, upravljanjem, vzdrževanjem, skladiščenjem, odkrivanjem, identifikacijo ali širjenjem kemičnega, biološkega ali jedrskega orožja ali drugih eksplozivnih jedrskih naprav ali z razvojem, proizvodnjo, vzdrževanjem ali skladiščenjem izstrelkov, sposobnih nositi takšno orožje (3. čl. Zakona o nadzoru izvoza blaga z dvojno rabo, 2004 - v nadaljevanju ZNIBDR).

Pomembnosti blaga z dvojno rabo so se razvite države najbolj zavedele ob napadu teroristov na ZDA 11. septembra 2001. Kot posledico boja proti mednarodnem terorizmu, boja proti proizvodnji, širjenju in kopičenju jedrskega, biološkega in kemičnega orožja so države sprejele različne zakone o nadzoru blaga z dvojno rabo oz. so začele strogo izvajati že sprejete zakone. Najpomembnejši zakoni s tega področja, ki zadevajo blago v Sloveniji, pa so:

- Uredba Sveta Evropske skupnosti št. 1334/2000 o vzpostavitvi režima Skupnosti za nadzor izvoza blaga in tehnologije z dvojno rabo,
- Skupni ukrepi Sveta za nadzor tehnične pomoči v zvezi z nekaterimi vrstami vojaške uporabe (2000/401/SZVP),
- Zakon o nadzoru izvoza blaga z dvojno rabo (ZNIBDR) (2004),
- Uredba o izvajanju nadzora izvoza blaga z dvojno rabo (2004),
- ameriški Vladni zakon o izvozu blaga (angl. Export Administration Act, EAA),
- ameriška Vladna uredba o izvozu blaga (angl. Export Administration Regulation, EAR).

Uredba št. 1334/2000 je nastala ob upoštevanju Pogodbe o ustanovitvi ES (še posebej 133. čl. te pogodbe) in predloga komisije ES ter ob upoštevanju naslednjega:

- blago z dvojno rabo (tudi programska oprema in tehnologija) mora biti učinkovito nadzorovano pri izvozu iz ES,
- potreben je skupen sistem nadzora izvoza blaga z dvojno rabo,
- skupen sistem nadzora in usklajene politike med članicami ES so pogoj za prost pretok blaga z dvojno rabo znotraj ES,
- skupni sezname blaga z dvojno rabo, destinacij in smernic so bistveni elementi učinkovitega nadzora,

- prenos programske opreme in tehnologije prek elektronskih medijev, telefaksa ali telefona v ES tudi mora biti nadzorovan,
- posebno pozornost je treba nameniti ponovnemu izvozu in končni uporabi.

Slovenija je s 1. majem 2004 postala enakopravna članica EU, zato je morala prevzeti tudi del njene zakonodaje. S 1. majem 2004 sta tako v Sloveniji začela veljati tudi evropska zakona z področja nadzora izvoza blaga z dvojno rabo. ZNIBDR in Uredba o izvajanju nadzora izvoza blaga z dvojno rabo pa samo dopolnjujeta Uredbo 1334/2000 v zadevah, ki jih le-ta pušča odprte (npr. določitev organov pristojnih za odločanje o zahtevkih, postopkovna pravila, sankcioniranje kršitev, izdajanje dovoljenj za izvoz blaga).

Na tem mestu je naveden tudi ameriški zakon o izvozu blaga. Združene države Amerike so po terorističnem napadu na njih začele še bolj strogo izvajati Uredbo o izvozu blaga (v nadaljevanju EAR). EAR je za razliko od zakonov in uredb drugih držav napisan tako, da se nanaša na blago, programsko opremo, tehnologijo in ljudi, ki so po poreklu iz ZDA. Torej ne velja samo v domači državi, ampak velja **ekstrateritorialno** - blago, ki je locirano izven ZDA, je še vedno pomemben predmet EAR. Za razliko od ameriških izvoznih zakonov Uredba 1334/2000 velja samo na območju Evropske skupnosti.

Razlogi za nadzor izvoza blaga z dvojno rabo v EU so naslednji (Interno gradivo Siemens AG, 2004):

- delovanje v skladu z mednarodnimi zahtevami,
- zagotavljanje prostega gibanja blaga znotraj EU,
- skupen predpis za standarde kontrole,
- učinkovite kontrole za izvoz izven EU.

2.2.1. Predmet nadzora izvoza blaga z dvojno rabo

Predmet nadzora izvoza blaga z dvojno rabo je »blago z dvojno rabo«, to so izdelki, skupaj s programsko opremo in tehnologijo, ki se lahko uporabljajo tako v civilne kot vojaške namene, vključuje tudi vse blago, ki se lahko uporablja tako za ne-eksplozivno uporabo kot tudi za kakršnokoli uporabo pri izdelavi jedrskega orožja ali kakšnih drugih jedrskih naprav, če je namenjeno izvozu oz. ponovnemu izvozu izven ES. Kot izvoz se šteje tudi prenos programske opreme ali tehnologije po elektronskih medijih, telefaksu ali telefonu na območje zunaj ES (2. čl. Ur. 1334/2000).

Predmet nadzora zajema tudi »tehnično pomoč«, t.j. vsakršna tehnična podpora pri popravilih, razvoju, izdelavi, sestavljanju, preskušanju, vzdrževanju ali drugih tehničnih storitvah in je lahko v obliki navodila, usposabljanja, prenosa praktičnega ali strokovnega

znanja ali svetovalnih storitev; vključuje tudi ustne oblike pomoči. Tehnična pomoč je predmet nadzora (dovoljenja), če jo zunaj ES zagotavlja oseba s sedežem v ES in gre za uporabo v vojaške namene, izdelavo biološkega, kemičnega ali jedrskega orožja ali drugih eksplozivnih jedrskih naprav (1. in 2. čl. 2000/401/SZVP).

V primeru, da gre za opravljanje storitev ali prenos tehnologije v povezavi s prehodom fizičnih oseb prek meja ES, blago ni predmet nadzora izvoza blaga z dvojno rabo. Prav tako blago ni predmet nadzora izvoza blaga z dvojno rabo, če blago samo prečka ozemlje Skupnosti ali če se samo vnese v prosto carinsko cono ali prosto carinsko skladišče (3. čl. Ur. 1334/2000).

Zakonodaja ZDA

Predmet EAR je (Interno gradivo Siemens AG, 2003):

- vse blago, narejeno v ZDA, in vse blago, ki se nahaja v ZDA (tudi blago v tranzitu ali v ameriških carinskih conah);
- ameriško blago ne glede na to, kje se nahaja;
- ameriško blago, sestavni deli, komponente, materiali ali drugi proizvodi, ki so bili registrirani v tujini ali v tujini vgrajeni v nek neameriški produkt in presegajo raven »de minimis¹¹«;
- ameriška programska oprema ali tehnologija, pomešana ali vgrajena v tujo programsko opremo ali tehnologijo;
- določeni v tujini izdelani produkti, ki so dokončani z ameriško programsko opremo ali tehnologijo, drugače poznani kot direktni produkti¹²;
- določene aktivnosti ameriških oseb, to so državljani ZDA, tujci, ki začasno prebivajo v ZDA, pravne osebe, organizirane po zakonih ZDA ali pod pristojnostjo ZDA (tudi tuja predstavništva), ter katerakoli oseba v ZDA.

2.2.2. Seznam blaga z dvojno rabo

Seznam blaga predstavlja udejanjanje mednarodno dogovorjenega nadzora nad blagom z dvojno rabo, vključno z:

---

¹¹ Pravilo »de minimis« se nanaša na blago, programsko opremo in tehnologijo, izdelano izven ZDA, ki vsebuje dele, materiale, programsko opremo ali tehnologijo iz ZDA in mogoče potrebujejo dovoljenje ZDA za reeksport. Po pravilu »de minimis« niso predmet EAR, če vsebina omenjenega blaga, programske opreme ali tehnologije ameriškega porekla ne preseže 10% celotne prodajne vrednosti novega tujega proizvoda oz. so predmet pridobitve dovoljenj v primeru izvoza v države embarga. Vsebina ameriškega blaga lahko presega 10%, vendar ne več kot 25% prodajne vrednosti za izvoz v države embarga.

¹² V tujini narejeni direktni produkti so stvari (programska oprema, blago, tehnologija) narejene izven ZDA direktno z uporabo ameriške tehnologije ali programske opreme ali v ameriškem proizvodnem obratu.

- Wassenarskim sporazumom,
- Sporazumom o kontroli izstrelkov (angl. Missile Technology Control Regime, MTCR),
- Sporazumom skupine dobaviteljev jedrske energije (angl. Nuclear Suppliers Group, NSG),
- Avstralske skupine in
- Konvencijo o kemičnem orožju (angl. Chemical Weapons Convention, CWC).

Seznam blaga z dvojno rabo je skupen seznam blaga, ki ima mogoče dvojno rabo na osnovi značilnosti, specifičnih za izdelek (tehnični parametri); le-ta se poenoteno uporablja v vseh članicah EU. Seznam blaga z dvojno rabo določi Svet EU, uskladi pa se z vsako spremembo, ki jo je sprejela posamezna država članica s pristopom k mednarodnim režimom o neširjenju orožja, k dogovorom o nadzoru izvoza ali z ratifikacijo ustreznih mednarodnih pogodb (11. čl. Ur. 1334/2000). Seznam blaga je v Prilogi 1 ZNIBZDR.

Vsako blago, ki se nahaja v seznamu blaga po Uredbi 1334/2000, ima določeno kodo (nem. Ausfuhrliste Nummer, AL). Vsaka koda vsebuje podatke o osnovnih tehničnih parametrih, razlogih za kontrolo, primernosti za izvozno dovoljenje in drugih specialnih pogojih. Če se blago nahaja na seznamu blaga z dvojno rabo, je njegova specifična kontrolna koda »AL ni enako N« in za to blago se zahteva dovoljenje za izvoz blaga z dvojno rabo na osnovi njegovih tehničnih parametrov. Za blago, ki ni registrirano na seznamu blaga in ne potrebuje dovoljenja za izvoz, je specifična kontrolna koda blaga »AL: N«. Koda iz seznama blaga je torej koda za vse blago, za katero je potrebno dovoljenje za njegov izvoz na osnovi določenih značilnosti blaga, ki so registrirane in opisane z določeno kodo na seznamu blaga z dvojno rabo EU (Interno gradivo Siemens AG, 2004).

Primer specifične kontrolne kode (AL) iz seznama blaga z dvojno rabo:

5 A 101

5	A	101	režim za kontrolo raketne tehnologije (mednarodni kontrolni režim)
5	A	101	oprema, montaža in komponente (skupina produktov)
5	A	101	telekomunikacije in varnost podatkov (tehnična kategorija)

Po seznamu blaga z dvojno rabo EU gre pri tej kodi za opremo za daljinsko merjenje in vodenje, ki se lahko uporablja za »projekte«. Ta točka ne ureja opreme, izdelane posebej za uporabo pri daljinskem vodenju letal, čolnov ali vozil, in katere moč električnega polja ni večja od 200 mikrovoltov na razdalji 500 metrov (Seznam blaga z dvojno rabo, 2004, str. 6155).

Zakonodaja ZDA

Seznam blaga, ki je kot »predmet« EAR podvrženo kontroli izvoza blaga, se nahaja v Trgovski kontrolni listi (angl. Commerce Control List - v nadaljevanju CCL). Blago, ki ga zajema CCL, je definirano z oznako za klasifikacijo izvozne kontrole ECCN (angl. Export Control Classification Number). Vsaka ECCN koda vsebuje podatke o osnovnih tehničnih parametrih, razlogih za kontrolo, primernosti za izvozno dovoljenje in drugih specialnih pogojih. Izvoz ali reeksport blaga in storitev, ki niso predmet EAR, lahko nadzira tudi kakšen drug urad v ZDA (Interno gradivo Siemens AG, 2004).

Skupna koda za blago, ki je predmet EAR, vendar ni nikjer drugje specificirano, je koda EAR99. Za blago, ki je označeno s to ECCN kodo, veljajo omejitve za izvoz v naslednje države: Kubo, Irak in Libijo. Reeksport pa je ob preverjenem končnem kupcu in končni destinaciji možen v Iran, Severno Korejo, Sirijo in Sudan. Če je »ECCN: N« pomeni, da blago ni predmet EAR in zanj ni nobenih omejitev s strani ZDA (Interno gradivo Siemens AG, 2003).

2.2.3. Izvozna dovoljenja za blago z dvojno rabo

Dovoljenja za izvoz blaga z dvojno rabo izdaja pristojno ministrstvo¹³; potrebna pa so za (3., 4. in 5. čl. Ur. 1334/2000):

- blago, ki je navedeno v seznamu blaga z dvojno rabo;
- določeno blago, ki ni navedeno na seznamu blaga z dvojno rabo, glede na končno lokacijo in končno uporabo blaga;
- blago z dvojno rabo, ki ni na seznamu, vendar imajo pristojni organi informacije, da je ali bo blago namenjeno za uporabo v zvezi z razvojem, proizvodnjo, upravljanjem, vzdrževanjem ali širjenjem kemičnega, biološkega ali jedrskega orožja, drugih eksplozivnih jedrskih naprav ali z izstrelki, sposobnimi nositi tako orožje;
- blago z dvojno rabo, ki ni na seznamu, če ima država nakupa embargo na orožje, ki ga je sprejel Svet ES, OVSE¹⁴ ali Varnostni svet OZN, in če so vladni organi obvestili izvoznika, da bi lahko bili ti izdelki kot celota ali po delih namenjeni za vojaško uporabo¹⁵;

---

¹³ V Sloveniji je to Ministrstvo za gospodarstvo.

¹⁴ Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi.

¹⁵ »Vojaška uporaba« pomeni vključitev v vojaške izdelke s seznama vojaškega blaga držav članic, uporabo proizvodnih, testnih ali analiznih naprav in njihovih delov za razvoj, proizvodnjo ali vzdrževanje vojaških izdelkov, vključitev v vojaške izdelke s seznama vojaškega blaga držav članic, uporabo proizvodnih, testnih, ali analiznih naprav in njihovih delov za razvoj, proizvodnjo ali vzdrževanje vojaških izdelkov in uporabo kakršnihkoli nedokončanih izdelkov v obratu za proizvodnjo vojaških izdelkov.

- izvoz blaga z dvojno rabo, ki ni naštetu na seznamu blaga, če so ustrezni organi obvestili izvoznika, da je ali bo blago namenjeno za uporabo za vojaške izdelke, naštete v nacionalnem seznamu vojaškega blaga, ki so bili izvoženi iz ozemlja države članice brez dovoljenja ali s kršenjem dovoljenja;
- če je izvozniku znano oz. ima informacije, da blago z dvojno rabo, ki ga namerava izvoziti in ga ni na seznamu, namenjeno kakršnikoli vojaški ali jedrski uporabi, mora o tem obvestiti pristojne organe, ki odločijo, ali je za to blago potrebno dovoljenje ali ne;
- država članica EU lahko zaradi javne varnosti ali spoštovanja človekovih pravic uvede obvezno dovoljenje za izvoz blaga, ki ni naštetu v seznamu. Če bi nek izvoz utegnil ogroziti bistvene varnostne interese ene države članice, lahko ta zaprosi drugo članico, da ne izda izvoznega dovoljenja oz. zaprosi za njegovo razveljavitev, če je bilo dovoljenje že izdano.

Država članica EU lahko po potrebi prepreči izvoz blaga z dvojno rabo, za katerega obstaja veljavno izvozno dovoljenje, če sumi (12. čl. Ur. 1334/2000):

- da pri izdaji dovoljenja niso bili upoštevani vsi potrebni podatki ali
- da so se od izdaje dovoljenja materialne okoliščine bistveno spremenile.

Izvozniki morajo voditi podrobne evidence o svojih izvoznih poslih v skladu s postopki, ki veljajo v posamezni članici. Evidence zajemajo predvsem trgovske dokumente (računi, izvozne deklaracije, dokumenti Intrastata, dovoljenja, prevozniki ali drugi prenosni dokumenti, dobavnice, sezname ladijskega blaga), iz katerih je mogoče razbrati opis in količino blaga, naslov izvoznika in prejemnika ter po možnosti končnega uporabnika in končno uporabo blaga z dvojno rabo. Evidence o izvoznih poslih se morajo hraniti najmanj tri leta od koledarskega leta, ko je bil opravljen izvoz (16. in 21. čl. Ur. 1334/2000).

Zakonodaja RS

Slovensko ministrstvo je s posebno Prilogo 2 določilo tudi blago z dvojno rabo, ki potrebuje za prenos znotraj ES ustrezno dovoljenje (2. čl. Uredbe o izvajanju nadzora izvoza blaga z dvojno rabo, 2004). Dovoljenje za izvoz blaga z dvojno rabo lahko ministrstvo za gospodarstvo zavrne, če oceni, da bi izvoz blaga z dvojno rabo lahko povzročil negativne posledice, kot npr. (7. čl. ZNIBDR, 2004):

- ogrožanje izpolnitve mednarodnih pogodb ali zavezujočih obveznosti RS,
- ogrožanje ali nasprotovanje zunanje-političnim, varnostnim ali obrambnim interesom RS,
- nezmožnost izpolnitve pogojev, pod katerimi je bilo to blago uvoženo v RS,
- možnost uporabe blaga v nasprotju z določbami tega zakona.

Dovoljenje za izvoz blaga z dvojno rabo se izda praviloma za vsak posamičen izvoz (individualno dovoljenje). Za izvoz določenega blaga v eno ali več držav se lahko izda globalno dovoljenje, za izvoz več vrst blaga pa se lahko izda splošno dovoljenje (6. čl. ZNIBDR, 2004). Zahtevek za izdajo dovoljenja za izvoz blaga z dvojno rabo in zahtevek za prenos blaga znotraj skupnosti se vložijo pri Ministrstvu za gospodarstvo na posebnem obrazcu (Priloga 3).

Zakonodaja ZDA

Dovoljenja za izvoz blaga po ameriških zakonih so potrebna za določeno blago, navedeno v CCL, vendar ne nujno za vsako blago, ki je navedeno v CCL. Dovoljenja za izvoz blaga so potrebna tudi za izvoz v določene države, regije ali za projekte, kjer je ugotovljena ali za katere se sumi končna raba blaga za programsko opremo, tehnologijo, planiranje, proizvodnjo, kopičenje zalog naslednjega blaga kamor sodijo (Interno gradivo Siemens AG, 2003):

- raketna tehnologija »MTCR« - namen te je planirati, razvijati, graditi ali uporabljati tehnologijo raket¹⁶ (angl. Missile Technology - MT); pri teh se zahteva pisno dovoljenje brez izjem;
- kemično ali biološko orožje - namen tega je planirati, razvijati, graditi ali hraniti zalogo rezervnih delov ali uporabljati kemično ali biološko orožje; tudi tukaj se zahteva pisno dovoljenje brez izjem;
- določena končna jedrska uporaba - namen te je planirati, razvijati, graditi, hraniti zalogo rezervnih delov, proizvodnja ali uporaba jedrskega orožja; gre za aktivnosti na področju jedrskih eksplozij in aktivnosti z ali brez njih v skladu z varnostnimi predpisi IAEA, zahteva se pisno dovoljenje; izjeme so možne samo v določenih primerih.

Po zakonih EAA in EAR so tudi nekatere storitve predmet izvoznih dovoljenj zopet odvisno od končne lokacije oz. namena uporabe. Predmet izvoznih dovoljenj pa so naslednje storitve (Interno gradivo Siemens AG, 2004):

- storitve v povezavi z ameriški produkti, programsko opremo ali storitvami, za katera so obvezna dovoljenja,
- storitve ameriških oseb v državah, za katere imajo ZDA embargo,
- določene storitve ameriških oseb v povezavi z NBC-orožjem,
- storitve ameriških oseb, ki so objavljene s strani ameriških oblasti.

---

¹⁶ Rakete so letéči predmeti, brez posadke, z nosilnostjo najmanj 500 kg in dosegom najmanj 300 km.

2.2.4. Kontrola končne relacije in končne rabe blaga

Kot je bilo zapisano že prej, je lahko neko blago predmet nadzora izvoza blaga tudi glede na končno lokacijo oz. končno rabo, čeprav blago ni na seznamu blaga z dvojno rabo. Zakoni zahtevajo dovoljenja za izvoz blaga ali le-tega celo prepovedo, če imajo izvoznik ali pristojni organi informacije, da bo končna raba blaga namenjena v oboroževalne, vojaške ali jedrske namene.

Pri končni rabi blaga moramo biti pozorni na znake, ki nakazujejo na možno nezakonito rabo blaga in storitev stranke, s katero sklenemo posel. Ti znaki so (Interno gradivo Siemens AG, 2004):

- kupec uporablja samo poštni predal kot naslov,
- kupec je neznan in o njem se ne da pridobiti nobenih informacij,
- kupec noče dati informacij o končni rabi blaga,
- kupec želi nenavadne plačilne pogoje ali valute oz. plačuje velike zneske z gotovino,
- kupec ne pozna tehničnih značilnosti blaga, vendar vztraja pri dobavi,
- kupec zavrača običajne storitve (montažo, šolanje in vzdrževanje blaga), ki jih nudi dobavitelj,
- kupec naroča dele za pripomočke, produkte ali sisteme, ki niso bili kupljeni pri nas,
- za kupca vemo, da je v preteklosti izvajal nezakonite transakcije ali je osumljen, da je opravljal nezakonite transakcije,
- velikost naročila, embalaža ali dostava so neskladni z običajno prakso,
- produkt ne ustreza vrsti posla, s katerim se ukvarja kupec,
- produkt ne ustreza tehničnim standardom države končne rabe blaga,
- sumljivi podatki o dostavi (podatki so nejasni, planirani dostavni kraj je daleč stran od običajnih dostavnih krajev, sumljive informacije glede prevoznih poti),
- kot končna lokacija je navedena druga firma,
- na zahtevo kupec poda sumljivo informacijo ali je končna lokacija doma ali je blago namenjeno v reeksport.

Pri kontroli končne lokacije blaga, še posebej pri izvozu ali reeksportu blaga, je potrebno natančno preveriti (Interno gradivo Siemens AG, 2004):

- države, za katere so izdani embargi (EU, ZDA ali ZN),
- določene končne lokacije, ki so v povezavi z jedrsko tehnologijo,
- določene končne lokacije, ki so v povezavi z raketno tehnologijo in
- določene končne lokacije, ki so v povezavi s kemičnim in biološkim orožjem.

2.2.5. Sankcije za kršitelje Zakona o nadzoru izvoza blaga z dvojno rabo

Kazni za kršenje izvoza blaga in tehnologije z dvojno rabo Uredba 1334/2000 prepušča nacionalnim zakonom. ZNIBDR določa kazni v primeru prenosa blaga z dvojno rabo brez dovoljenja oz. v primeru izvoza blaga z dvojno rabo brez dovoljenja kljub temu, da je bil izvoznik obveščen s strani ministrstva o namenu končne uporabe. Višine glob za kršitve tega zakona so (13. čl. ZNIBDR, 2004):

- od 300.000 do 3 milijonov tolarjev se kaznuje za prekršek pravna oseba ali samostojni podjetnik posameznik;
- od 50.000 do 1 milijona tolarjev se za prekršek kaznuje tudi odgovorna oseba pravne osebe ali odgovorna oseba samostojnega podjetnika posameznika;
- od 30.000 do 300.000 tolarjev se kaznuje za prekršek fizična oseba, ki stori tak prekršek.

Zakonodaja ZDA

Za kršitelje zakonov ameriške izvozne kontrole so predpisane kazni kot npr. globe do neomejene višine in/ali zaporna kazen do deset let. Hkrati tudi vsak kršitelj, fizična ali pravna oseba, pride na Listo prepovedanih oseb (angl. Denied Persons List, DPL), katerim je prepovedan izvoz, ne samo v ZDA, ampak tudi državam oz. podjetjem, ki sodelujejo z ZDA. Pravnim osebam se prepove poslovanje v ZDA in prodaja blaga z ameriškim poreklom. Pravna ali fizična oseba, ki ji je dokazana kršitev ameriških zakonov o izvozu blaga z dvojno rabo, je lahko na Listi prepovedanih oseb od 180 dni do 10 let. Za večino multinacionalnih podjetij, ki jim predstavljajo ZDA velik trg, pa lahko pomeni to celo njihov zlom (Interno gradivo Siemens AG, 2004).

Primer kršitve ameriških zakonov izvoza blaga je primer IBM-podjetja. Zvezno sodišče v ZDA je kaznovalo rusko podružnico IBM z globo v višini 8,5 milijonov USD, ker je dobavila 17 računalnikov v ruski jedrski laboratorij v letih 1996 in 1997 ter s tem kršila ameriške zakone o izvozu blaga z dvojno rabo. Hkrati je tudi Oddelek za izvoz ministrstva za trgovino oglobil podjetje za 171.000 USD. Obe globi sta predstavljali maksimalno zakonsko določeno kazen za dobavo 17 računalnikov. Poleg denarnih kazni je IBM East Europe/Asia Ltd. odpustil vse zaposlene v podjetju ter na novo zaposlil druge ljudi ter prišel na Listo prepovedanih oseb za dve leti (Interno gradivo Siemens AG, 2004).

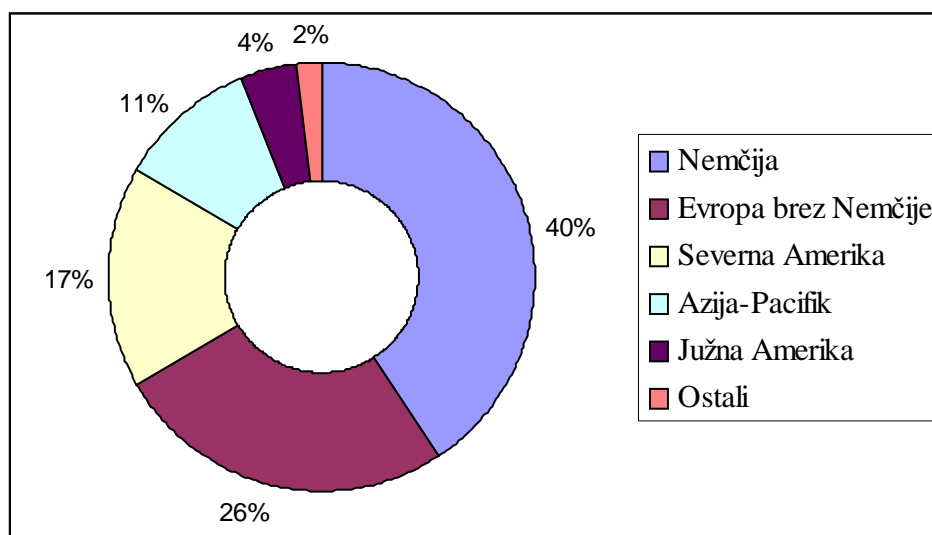
3. NADZOR IZVOZA BLAGA Z DVOJNO RABO V PODJETJU SIEMENS D.O.O.

3.1. PREDSTAVITEV MULTINACIONALKE SIEMENS AG

Podjetje Siemens AG izvira iz leta 1847, ko sta ga ustanovila Werner von Siemens in njegov družabnik Johann Georg Halske. V takrat majhni elektrotehniški delavnici v Berlinu sta začela razvijati in izdelovati raznovrstne elektromehanske naprave in opremo - med njimi predvsem telegrafske sisteme. Načrtoval jih je predvsem Werner von Siemens, po katerem danes podjetje tudi nosi ime. Delovno področje koncerna danes obsega izdelavo in izvedbo gospodarskih rešitev povsod tam, kjer električno energijo ali električne signale proizvajajo, prenašajo ali uporabljajo. Podjetje je eden vodilnih svetovnih koncernov na področju razvoja, proizvodnje in trženja modernih rešitev na področju energetike, avtomatizacije zgradb, prometa, informacijskih in komunikacijskih tehnologij, medicinske opreme in industrijske avtomatizacije ter eden redkih svetovnih dobaviteljev, ki so sposobni trgu ponuditi obsežen spekter izdelkov in sistemov, od mobilnega telefona do termoelektrarne (Petković, 2001, str. 55).

V 156 letih obstoja je podjetje zraslo v delniško družbo s 417.000 zaposlenimi in približno 530 proizvodnimi enotami ter hčerinskimi podjetji v več kot 190 državah po celem svetu (Slika 1). Vrednost prodaje v poslovnem letu¹⁷ 2002/2003 je bila 74,2 mia EUR, neto dobiček pa je bil v vrednosti 2,455 mia EUR (Siemens Annual Report 2003, 2004, str. 3).

Slika 1: Zaposleni v Siemensu po svetu

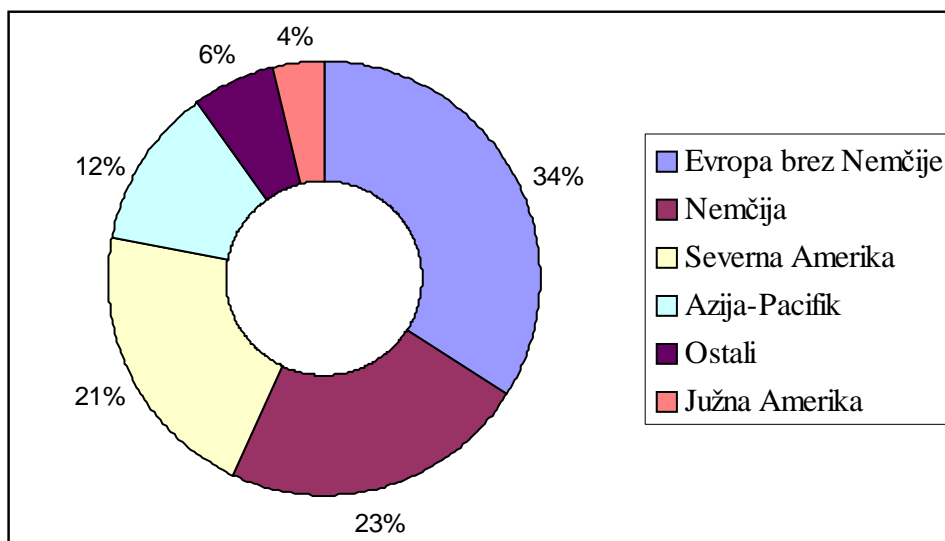
Vir: Siemens Annual Report 2003, 2004, str. 12.

Kot je razvidno iz slik (Sliki 1 in 2), predstavlja delež Severne Amerike pri prodaji blaga in storitev v poslovnem letu 2002/2003 kar 21% (15,6 mia EUR) celotne prodaje. V

¹⁷ Poslovno leto traja v Siemensu od 1. oktobra do 30. septembra.

podružnicah po Severni Ameriki je zaposlenih približno 71 tisoč ljudi oz. 17% vseh zaposlenih v multinacionalki Siemens. Tudi zaradi teh visokih deležev, ki jih predstavlja Severna Amerika v Siemensu, le-ta zaostruje pravila izvozne kontrole blaga z dvojno rabo v vseh svojih podružnicah, saj si ne more privoščiti izgube tega trga, padca deleža prodaje in odpuščanja ljudi.

Slika 2: Prodaja Siemens po svetu

Vir: Siemens Annual Report 2003, 2004, str. 10.

Organizacijsko Siemens AG sestavljajo poslovna področja, ki pokrivajo področja od poslovnih storitev, medicinske tehnike, mobilnih aparatov in mobilnih omrežij, fiksnih telefonskih aparatov in central, vlakov in prometne tehnike, tehnične opreme objektov, industrijskega inženiringa in tehničnih storitev, avtomobilske tehnike, avtomatizacije, pogonskih sistemov in stikalne tehnike, gospodinjskih aparatov, do proizvodnje energije ter prenosa in distribucije električne energije (Siemens Annual Report 2003, 2004, str. 20).

Multinacionalka Siemens AG je organizacijsko razdeljena na kontinente ter nato na regije. Siemens d.o.o. Ljubljana sodi v regijo držav Srednje in Vzhodne Evrope (CEE), katere sedež je v Avstriji. V to regijo sodijo še države, kot so Avstrija, Slovaška, Hrvaška, Bosna in Hercegovina, Srbija in Črna gora ter Romunija.

3.2. PREDSTAVITEV PODJETJA SIEMENS D.O.O.

Siemens d.o.o. Ljubljana kot hčerinsko podjetje v 100-odstotni lasti Siemens AG je bil ustanovljen leta 1992. Na začetku je podjetje služilo predvsem kot trgovinsko predstavništvo, ki se je v prvi vrsti ukvarjalo z zbiranjem tržnih informacij, spoznavanjem trga ter posredovanjem informacij slovenskim kupcem. S 1. oktobrom 1995 je Siemens v

Ljubljani od matičnega podjetja pridobil tudi prodajno pravico za območje Republike Slovenije. Ob zaključku poslovnega leta 2002/2003 je zaposloval 93 ljudi, ki so ustvarili v višini 13,8 mia SIT čistih prihodkov iz prodaje in 480 mio SIT čistega dobička (Letno poročilo 2003, 2003, str. 11).

Organizacijska struktura Siemens d.o.o. Ljubljana je okrnjena organizacijska struktura matičnega koncerna, kjer ne delujejo vsa poslovna področja matičnega koncerna. Razlog leži v pomembnih razlikah in pogojih poslovanja, v katerih deluje Siemens. Celotno podjetje je sestavljeno iz devetih poslovnih ter štirih strokovnih področij (računovodstvo, trženje, informatika in kadrovska služba). Vodje posameznih poslovnih in strokovnih področij so neposredno podrejeni finančnemu in tehničnemu direktorju podjetja («sistem štirih oči»). Zaradi lažjega razumevanja Siemensovega poslovanja je v nadaljevanju na kratko opisana dejavnost posameznih poslovnih področij:

- Proizvodnja, distribucija in prenos električne energije (PG/PTD) - kupci tega področja so proizvajalci kakršnekoli oblike energije (električna, toplotna, jedrska itd.). Trg je pretežno sestavljen iz termo-, hidro-, in jedrskih elektrarn, podjetij za oskrbo mest s toplo vodo ter ostalih industrijskih objektov, poslovanje pa obsega prodajo izdelkov (prodaja naprav brez projektiranja, montaže itd.), redkeje tudi izvedbo celotnih projektov.
- Avtomatizacija, pogonski sistemi in stikalna tehnika (A&D) - se ukvarja s prodajo izdelkov za izvedbo rešitev avtomatizacije proizvodnje v industriji. Bistvena značilnost tega področja je, da je spekter izdelkov izredno širok (nekaj deset tisoč različnih izdelkov s številnimi različicami).
- Industrijske rešitve in storitve (I&S) - je soroden področju A&D, vendar je posel izrazito projektne narave; ukvarja se s celovitimi rešitvami za avtomatizacijo v industriji (npr. avtomatizacija papirnih strojev v papirnicah, proizvodnja piva, proizvodnja cementa). V svoje objekte prednostno vgrajuje Siemensove izdelke področja A&D.
- Fiksne telekomunikacije in omrežja (ICN) - to področje se ukvarja z gradnjo fiksnih omrežij za prenos govora, slike in podatkov. Posel je izrazito projektne narave.
- Mobilne telekomunikacije (ICM) - to področje se ukvarja s prodajo mobilnih omrežij ter fiksnih in mobilnih telefonskih naprav za prenos govora, mobilnih multimedijskih enot za sprejem in oddajo podatkov, govora in slike. Največ ustvarjene vrednosti prodaje izhaja iz prodaje na trgu široke potrošnje (npr. mobilni telefoni).
- Računalniki (FSC) - ta oddelek se ukvarja s prodajo računalniške opreme tako v Sloveniji kot tudi na trgih bivše Jugoslavije (Bosna in Hercegovina, Makedonija). Delež izvoza blaga tega oddelka je zelo visok v izvozu blaga celega podjetja.
- Transportni sistemi (TS) - se ukvarja z izgradnjo varnostnih naprav na vseh objektih prometnega značaja, nadzornih sistemov, lokomotiv, vagonov, nad- in podzemnih železnic idr. Posel je izrazito projektne narave in je infrastrukturnega značaja.

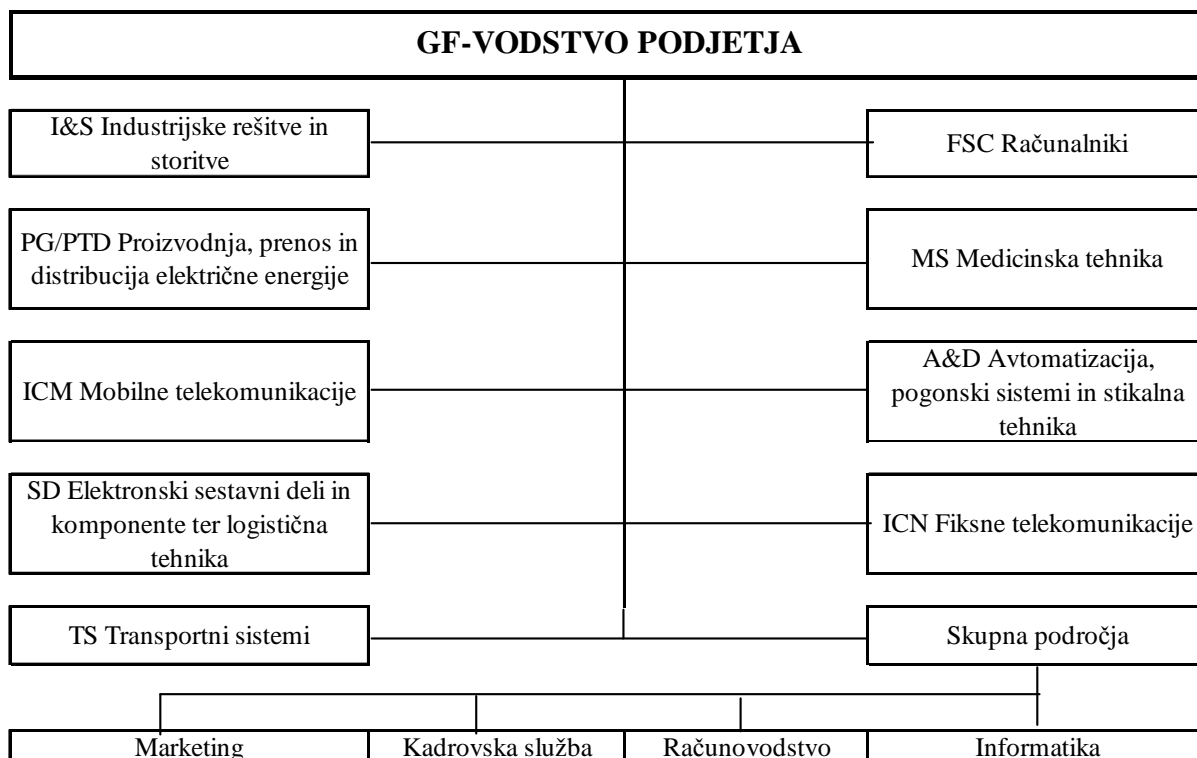

- Medicinska tehnika (MED) - se ukvarja predvsem s prodajo in vzdrževanjem diagnostičnih sistemov za ohranjanje življenja. Poslovanje je projektne narave.
- Elektronske sestavne komponente in logistična tehnika (SD) - to je poslovno področje, ki se ukvarja s prodajo posebnih vgradnih polprevodniških elementov in uporabniško specifičnih mikroprocesorskih vezij ter drugih vgradnih elementov za električna vezja.

Potrebno je omeniti tudi različne načine poslovanja Siemens AG na slovenskem trgu. Prek svojih poslovnih področij na slovenskem trgu Siemens AG kot koncern posluje na tri različne načine (Petković, 2001, str. 99):

- z lastniškimi vložki v posameznih slovenskih podjetjih (Iskratel Kranj, BSH Nazarje),
- posamezne posle realizira neposredno iz tujine, kar za Siemens d.o.o. predstavlja t.i. »provizijski posel« (Provision Gescheaft)¹⁸,
- posle realizira Siemens d.o.o. v svojem imenu in za lastni račun, kar za Siemens d.o.o. predstavlja t.i. »lastni posel« (Eigen Gescheaft).

Slika 3: Organigram podjetja Siemens d.o.o.

Vir: Intranet Siemens d.o.o., 2004.

¹⁸ Po navadi tehnološko in tehnično zelo zapleteni projekti, pri katerih je zaradi narave posla nujna neposredna udeležba ene od večjih Siemensovih enot tujini. Za pomoč pri izpeljavi posla je Siemens d.o.o. Ljubljana upravičen do določene provizije.

3.3. IZVOZ BLAGA V PODJETJU SIEMENS D.O.O.

Tudi v Siemensu d.o.o. je izvoz blaga, tako kot je to predstavljeno v 2. poglavju, sestavljen iz treh faz, ki so vse enako pomembne. Zelo pomembna pa je izdelava izvozne ponudbe. V njej se poleg cene, rabatov, količine blaga, dobavnih rokov določijo še:

- Valuta: Pri izvoznih poslih se vedno uporablja valuta EUR.
- Inotermi 2000: Pri prodaji med Siemensovimi podjetji se uporablja Inotermi DDU (Priloga 1), znotraj EU se med povezanimi podjetji uporablja klavzula DDP, saj ni več carin med posameznimi članicami. V primeru blaga, ki je namenjeno izvozu, Siemens d.o.o. uporablja klavzulo Incoterms DDU ali klavzulo Incoterms EXW. Pri dobavah blaga znotraj EU pa Siemens d.o.o. uporablja Incoterms DDP ali EXW. Za katero Incoterms klavzulo se odloči podjetje, je odvisno od ponudbene kalkulacije.
- Vrsta oz. način plačila blaga: Siemens d.o.o. uporablja različne plačilne mehanizme v mednarodnem poslovanju. Če je tuji kupec povezana oseba (npr. Siemens Sarajevo), mu podjetje dobavlja blago na odprt račun z določenim plačilnim rokom. V primeru neplačevanja obveznosti začne s postopkom izterjave, ki lahko privede tudi dočasno ustavljenih dobav blaga. V primeru novega tujega kupca se največkrat odloči za plačilo ob naročilu ali predplačilo, še posebej, če gre za enkratno naročilo oz. manjšo pogodbo. V primeru, kadar je tuji kupec pogodbeni partner, pa uporablja plačilo, zavarovano z bančno garancijo.
- Produktu specifične kode: Siemens d.o.o. je trgovsko podjetje, ki kupuje blago od svojih povezanih proizvodnih podjetij. Ta podjetja morajo pri blagu navesti tudi pravo tarifo, poreklo blaga (preferencialno in nepreferencialno) ter specifične kontrolne kode, ki označujejo ali se blago nahaja na seznamu blaga ali ne (AL in ECCN kode). V primeru prodaje blaga, katerega proizvajalec ni Siemens, je potrebno določiti produktu specifične kode v podjetju.

V poslovnem letu 2001/2002 je Siemens d.o.o. prodal svoje blago in storitve 638 kupcem v Sloveniji in tujini, v višini 13,0 mia SIT. V poslovnem letu 2002/2003 pa je promet od prodaje narasel na 13,8 mia SIT kljub temu, da se je število njegovih kupcev rahlo zmanjšalo. Delež izvoza blaga in storitev je bil v poslovnem letu 2001/2002 8,8% celotne prodaje (1,1 mia SIT), od tega je bil delež izvoza blaga nepovezanim podjetjem 6,3%. V poslovnem letu 2002/2003 pa se je delež izvoza zmanjšal za 3,8 odstotnih točk (464 mio SIT), od tega je delež izvoza blaga nepovezanim podjetjem padel na 2,1% (Tabela 3). Ta padec je predvsem posledica izgube trga Črne gore, ki po novi regijski ureditvi sodi k Srbiji (Interni viri podjetja Siemens d.o.o.). Čeprav je kot vidimo, predstavljal izvoz blaga v poslovnem letu 2002/2003 samo 5,0%, je potrebno kljub temu nadzorovati izvoz blaga; možno je namreč, da samo en napačen posel pomeni velike kazni za Siemens.

3.4. NADZOR IZVOZA BLAGA Z DVOJNO RABO

S terorističnim napadom na ZDA, 11. septembra 2001, so se v svetu začeli veliko bolj zavedati nevarnosti terorizma in se posvečati boju proti njemu. Mednarodna skupnost se je še bolj zavedela pomembnosti kontrole in nadzora nad blagom, ki se lahko uporablja v več namenov, t.j. blago z dvojno rabo. Kot odgovor na pritiske mednarodne skupnosti in ZDA je Siemens AG oblikoval program Izvozne kontrole in carin (angl. Export Control and Customs. ECC). Podjetje Siemens d.o.o. pozna program izvozne kontrole od leta 2002. S 1. oktobrom 2003 pa se je začel program izvozne kontrole tudi natančno izvajati.

Tabela 3: Prodaja Siemens d.o.o. tujim kupcem

Poslovno leto	Prodaja (v 000 SIT)		Deleži v celotni prodaji (v %)	
	2001/2002	2002/2003	2001/2002	2002/2003
Avstralija	1.108	0	0,01	0,00
Avstrija	226.723	237.789	1,74	1,72
Bosna in Hercegovina	409.567	159.472	3,14	1,16
Češka	205	0	0,00	0,00
Grčija	0	724	0,00	0,01
Hrvaška	10.570	34.251	0,08	0,25
Italija	0	129	0,00	0,00
Makedonija	104.999	112.807	0,81	0,82
Malezija	2.215	0	0,02	0,00
Nemčija	48.237	1.647	0,37	0,01
Saudska arabija	0	279	0,00	0,00
Srbija in Črna gora	333.597	133.937	2,56	0,97
Švedska	1.235	0	0,01	0,00
Švica	3.521	0	0,03	0,00
Velika Britanija	3.237	24	0,02	0,00
Skupaj tujina	1.145.214	681.059	8,78	4,93
Povezana podjetja	330.487	391.026	2,53	2,83
Nepovezana podjetja	814.727	290.033	6,25	2,10

Vir: Interni podatki podjetja Siemens d.o.o., 2004.

Izraz »izvozna kontrola« (angl. Export Control) izhaja iz kontrole¹⁹ končne rabe in končnih uporabnikov v primerih (Interno gradivo Siemens d.o.o., 2003):

- direktnega izvoza ali reeksporta,
- indirektnega izvoza ali reeksporta²⁰ in

¹⁹ Kontrola pomeni dovoljenja, zahteve za pridobitev dovoljenj ali zavrnitev posla (poslovanja).

²⁰ Kolikor obstajajo informacije, da blago/storitev ne bo ostala v domači državi (npr. Sloveniji) in bo izvožena, potem se posel smatra kot indirektni izvoz ali indirektni reeksport.

- domačega poslovanja.

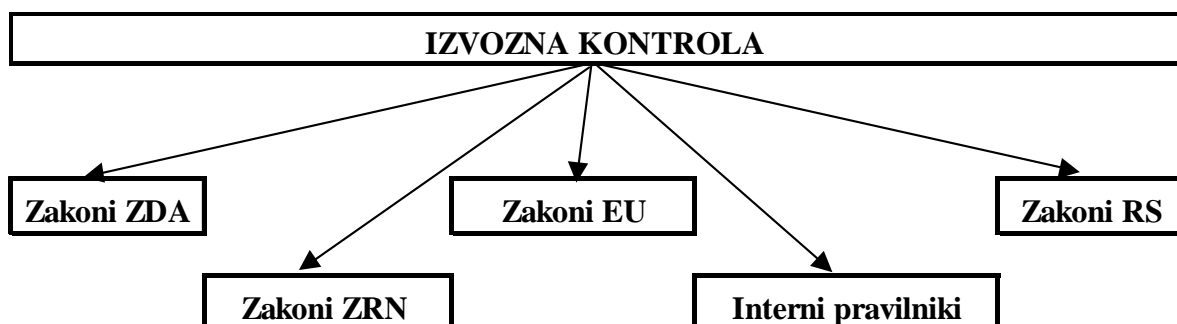
Program izvozne kontrole je nastal kot odgovor na zahteve (Interno gradivo Siemens AG, 2003):

- zakonov in pravilnikov,
- interesov strateškega poslovanja,
- zahteve poslovanje,
- zahteve napredka.

V Siemensu se zavedajo, da kontrola izvoza blaga (Interno gradivo Siemens AG, 2003):

- sigurno ni najpomembnejša tematika ali prioriteta pri upravljanju vsakdanjega poslovanja kot so prodaja, nabava in pridobivanje zaslужka podjetja,
- lahko postane velik problem (npr. neizpolnitev pogodb),
- lahko ogrozi naše poslovanje (npr. globe, črna lista - DPL),
- lahko ogrozi poslovanje svetovnega Siemens.

Slika 4: Izvozna kontrola v Siemens d.o.o. temelji na več zakonih

Vir: Interno gradivo Siemens d.o.o., 2003.

Ker je Siemens AG multinacionalka in Siemens d.o.o. njegova podružnica, mora izvozna kontrola upoštevati že predstavljene zakone EU, RS in ZDA ter (Interno gradivo Siemens AG, 2003):

- Zakon o zunanji trgovini (nem. Außenwirtschaftsgesetz oz. AWG) - nemški zakon je uporaben v primerih, katerih ne pokrivajo zakoni EU,
- Uredba za izvedbo Zakona o zunanji trgovini (nem. Außenwirtschaftsverordnung oz. AWV),
- Zakon o kontroli vojaškega orožja (nem. Kriegwaffenkontrollgesetz oz. KWKG) - nemški zakon, ki se nanaša na orožje, navedeno na seznamu orožja (nem. Kriegswaffe Liste oz. KWL) in
- notranje pravilnike podjetja.

Vse pomembnejše postavke iz zakonov EU, RS in ZDA so bile predstavljene že v prejšnjem poglavju. V Siemensovih podružnicah pa veljajo tudi nekatere posebnosti nemških zakonov. Primer teh posebnosti so tudi dovoljenja za izvoz blaga. Po nemški Uredbi za izvedbo Zakona o zunanji trgovini (nem. Ausenwirtschaftsverordnung oz. AWV) potrebujejo dovoljenje za izvoz blaga, ne glede na pogodbeno vrednost (5. ,7. in 40. čl. AWV):

- orožje, strelivo in vojaška oprema, mučilna orodja in blago, nadzorovano s strani države;
- blago, ki ni na seznamu, če se izvoznik zaveda ali ima informacije, da se bo blago uporabilo v vojaške namene v državi, ki je na listi »držav K²¹« ali v jedrski proizvodnji v državah z embargom EU²²;
- dovoljenje za premik blaga znotraj skupnostnega oz. intrakomunitarnega trga pa potrebujejo orožje, strelivo in blago za vojaško uporabo, mučilne naprave in blago z dvojno rabo, če je končna lokacija blaga izven EU, ter blago, ki ni na seznamu, končna lokacija blaga pa je izven EU in se izvoznik zaveda ali ima informacije o končni uporabi blaga v vojaške ali jedrske namene;
- prodaja blaga znotraj področja tranzitne trgovine tudi zahteva dovoljenja, če gre za naslednje blago: orožje, strelivo in vojaško opremo, jedrsko, raketno ali vojaško tehnologijo, najsposobnejše računalnike kot tudi varnost informacij, če država prejemnica in naročnica blaga ni članica EU, ter za mučilne instrumente in blago z dvojno rabo, če je država prejemnica blaga in/ali država končne uporabe blaga država za katero velja embargo EU ali je navedena na »listi držav K«;
- po nemškem zakonu je potrebno dovoljenje tudi za dokumente, povezane s proizvodnjo blaga z dvojno rabo, s tehnologijo in programsko opremo.

Siemens ima tudi nekaj internih pravil o izvozni kontroli. Le- ta Siemens objavlja v rednih okrožnicah. Najpomembnejše okrožnice s področja izvozne kontrole blaga so (Interno gradivo Siemens AG, 2003):

- Okrožnica št. 5/85 - govori o izvoznih pravilih ZDA, o komiteju za zagotavljanje enotne strategije, o sporazumu o garanciji Centralne finančne organizacije (v nadaljevanju CFO) Siemens AG ter o dobaviteljih doma in v tujini;
- Okrožnica št. 1/91 - poudarja, da morajo vsi oddelki in njihovi zaposleni, ki imajo karkoli opraviti z direktnim ali indirektnim izvozom, temu primerno z maksimalno natančnostjo in doslednostjo uporabljati izvozna pravila. Pomembno je poiskati končnega kupca in namen uporabe za vse izdelke, sisteme in storitve. Mednarodne Siemensove podružnice so dolžne sprejemati izvozne zakone njihove države kot tudi

---

²¹ Države, ki se nahajajo na listi »K« so: Iran, Kuba, Libanon, Mozambik, Severna Koreja in Sirija.

²² To so države Alžirija, Indija, Iran, Irak, Izrael, Jordanija, Libija, Severna Koreja, Pakistan ali Sirija.

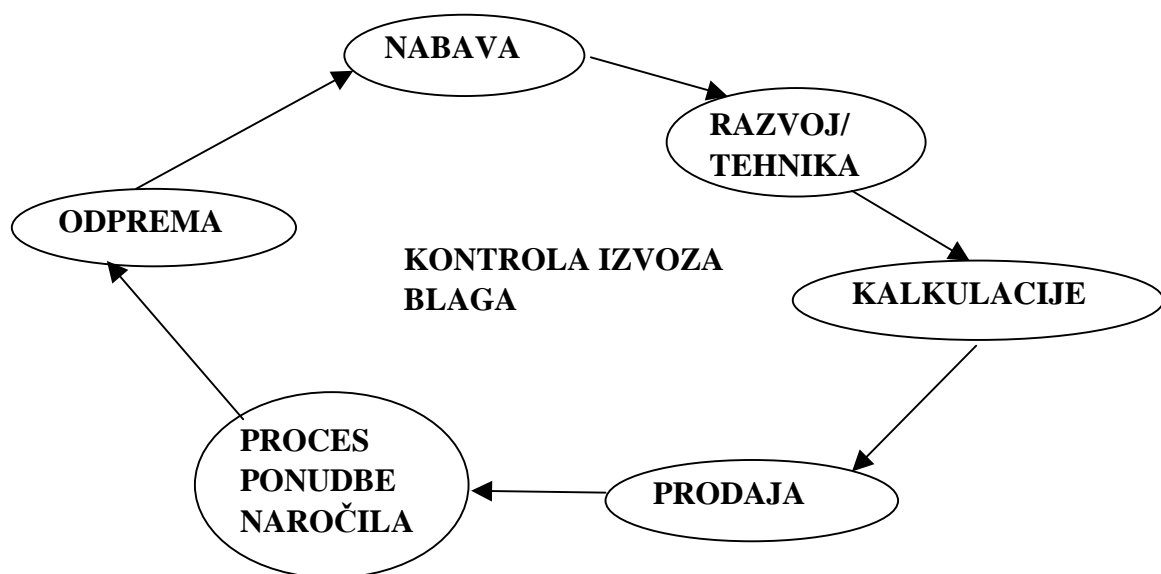
zakone tretje države (Nemčija, EU). Navodila iz te okrožnice se morajo spoštovati v vseh mednarodnih podružnicah Siemens brez izjem;

- Okrožnica št. 4/91 - govori o internem kontrolnem programu (IKP), o uporabi garancije CFO, o opisih določb in nalog vodje izvozne kontrole (angl. Export Control Officer oz. ECO);
- Okrožnica št. 12/99 - govori o oblikovanju oddelka Izvozne kontrole ter nato o povezavi tega oddelka s procesi logistike in poslovanja;
- Okrožnica št. 8/97 - govori o principih o sodelovanju pri mednarodnih poslih.

3.5. IZVAJANJE IZVOZNE KONTROLE V PODJETJU

Izvozna kontrola mora biti v podjetju v vsakem delu procesa. Začne se v oddelku nabave, konča pa se v oddelku odpreme. Izvajati pa jo je treba tudi v kadrovske, nabavni in tehnični službi (Exportcontrol and Customs, 2003, str. 36):

Slika 5: Kontrola izvoza blaga v podjetju

Vir: Exportcontrol and Customs, 2003, str. 36.

- Nabava - zahteva od dobavitelja potrebne kode za izvoz; preveri kode AL in ECCN za prodajno blago oz. določi AL in ECCN kode glede na dobaviteljeve podatke, vnese kode AL/ECCN v bazo podatkov;
- Tehniki – definiranje kod AL/ECCN za lastne proizvode, preveri kode AL in ECCN in vnese kode AL/ECCN v bazo podatkov;

- Kalkulacije - izračun vsebine ameriškega blaga v lastnih proizvedenih proizvodih glede na raven »de minimis«, na osnovi katere se določi kode ECCN in vnos podatkov v bazo podatkov;
- Prodaja - pridobivanje informacij glede končne lokacije in uporabe blaga, prenos podatkov v proces naročanja;
- Proces naročanja - proces naročila blaga se izvede na osnovi izdane ponudbe, pri kateri je treba preveriti tudi končno lokacijo blaga in namen njegove uporabe, rezultat se vnese kot koda AWW pri vnosu naročila; nadalje je potrebno preveriti, če je blago, glede na njegove lastnosti, v namembno državo dobavljivo ali ne;
- Odprema - ponovno preveri pravilnost kod AL in ECCN in preveri vsaj v opozorilni listi prejemnika računa, blaga in končnega prejemnika, v kolikor se ti med seboj razlikujejo. Po potrebi tudi zaustavi dobavo.

Po vstopu Slovenije v EU se pri izvajanju izvozne kontrole v Siemensu d.o.o. pri prodaji blaga znotraj EU ni dosti spremenilo. Kontrola kupcev in končnega namena uporabe ostaja nespremenjena. Razlika je samo pri zahtevanih dovoljenjih za dobave blaga znotraj EU. Uredba o izvajanju nadzora o izvozu blaga z dvojno rabo RS za dobave blaga znotraj EU predpisuje dovoljenje za izvoz blaga z dvojno rabo samo za posebej določeno blago iz seznama blaga z dvojno rabo.

Izvozna kontrola v podjetju se ne more omejiti samo na dobave blaga, storitve in informacije, ampak posega dosti globlje v organizacijo podjetja. Tako se morajo npr. ukrepi izvozne kontrole izvajati pri (DAMEX, 2002, str. 3):

- prenosu programske opreme in tehnologije,
- regulacijah, premeščanju, poslovnih poteh, odpošiljanju blaga,
- šolanju doma in v tujini z domačimi in tujimi udeleženci,
- pooblaščenih službah,
- ogledu tovarn, informacijskih prireditvah za tuje stranke,
- odpiranju informacij na internetu,
- razgovorih pri tujih strankah in v podjetju zaposlenih državljanov ZDA.

3.6. IZVOZNA KONTROLA GLEDE NA BLAGO IN NJEGOVEGA KUPCA

Izvozna kontrola je dvostranska. Na eni strani gre za kontrolo, povezano z blagom, na drugi pa za kontrolo naročnika blaga oz. za kontrolo glede končne lokacije in končne uporabe.

Pri **kontroli izvoza blaga** so pomembne naslednje kode (Interno gradivo Siemens AG, 2003):

- **koda AL** (zakonodaja EU) je koda, pod katero je navedeno nadzorovano blago (produkti, tehnični podatki, programska oprema) za dokumentirano in opisano blago v seznamu blaga z dvojno rabo EU, ima od 4 do 14 mest;
- **koda ECCN** (zakonodaja ZDA) je koda ameriške kontrolne klasifikacije (od 5 do 14 mest); to je koda, pod katero je navedeno, dokumentirano in opisano nadzorovano blago v CCL.

Pri **kontroli naročnika blaga** pa je zelo pomembna koda AWV (angl. Advanced Warning Verification). To je Siemensova interna koda, ki nam pove namen uporabe blaga (3 mesta). Ta koda je rezultat preverjanja kupca in poda zahtevana izvozna dovoljenja, glede na interne zahteve korporacije (Priloga 4) (Interno gradivo Siemens AG, 2004).

Na podlagi izkušenj je veliko več blaga, katerega koda ECCN »ni enako N«, kot za kodo AL. Tudi iz tega sledi, da imajo ZDA dosti strožje kriterije za uvrstitev blaga v CCL kot EU. Pri kontroli naročnika blaga pa gre Siemens še dlje od obstoječih zakonov in je v svojem internem programu začel zahtevati kontrolo kupca, ne glede na to ali gre za prodajo na domačem ali tujem trgu.

3.7. PROCESI DELA PRI IZVOZNI KONTROLI V SIEMENSU D.O.O.

Pri kontroli izvoza blaga ali storitev in kupcev je treba ločiti med dvema vrstama tujih kupcev (Intranet Siemens d.o.o., 2004):

- interni kupec (Siemens), končna lokacija blaga je izven Slovenije (npr. prodaja drugim povezanim podjetjem izven Slovenije, npr. Siemens Sarajevo),
- eksterni kupec, končna lokacija blaga je izven Slovenije (npr. prodaja nepovezanemu podjetju v tujini).

Procesi dela pri internem kupcu, ko je končna lokacija blaga izven Slovenije, so (Intranet Siemens d.o.o., 2004):

- povpraševanje - potrebna je pridobitev kode AWV od Siemensovega kupca ter kontrola blaga v DAMEX-S (preverjanje ni potrebno, kolikor je AL=N in ECCN=N);
- ponudba - na ponudbi je potrebno navesti produktu specifične kode (AL, ECCN, tarifno številko in poreklo blaga) ter vnos teksta klavzula ponudba (Priloga 5);
- naročilo - kolikor še nimamo, je potrebna pridobitev kode AWV ter kontrola blaga v DAMEX-S (Priloga 7), če še ni bila izvedena;
- potrditev naročila - vnos teksta klavzula potrditev naročila (Priloga 5);

- dobavnica/faktura - na teh dveh dokumentih je potrebno navesti produktu specifične kode (AL, ECCN, tarifna številko in poreklo blaga) ter na dobavnico in fakturo obvezno vnesti klavzulo DCS (Prilogi 5 in 8).

Procesi dela pri eksternem kupcu, ko je končna lokacija blaga izven Slovenije (Intranet Siemens d.o.o., 2004):

- povpraševanje - potrebna je kontrola kupca v DAMEX-C²³ (rezultat koda AWV) ter kontrola blaga v DAMEX-S (preverjanje ni potrebno, kolikor je AL=N in ECCN=N) (Prilogi 6 in 7);
- ponudba - na ponudbi je potrebno navesti produktu specifične kode (AL, ECCN, tarifno številko in poreklo blaga) ter vnos teksta klavzula ponudba (Priloga 5);
- naročilo - kontrola kupca v Opozorilni listi²⁴ in kontrola blaga v DAMEX-S (Priloga 7), če še ni bila izvedena;
- potrditev naročila - vnos teksta klavzula potrditev naročila (Priloga 5);
- dobava - kontrola kupca v Opozorilni listi, v primeru spremembe naslova dostave, je potrebna ponovna kontrola kupca v DAMEX-C;
- dobavnica/faktura - na teh dveh dokumentih je potrebno navesti produktu specifične kode (AL, ECCN, tarifno številko in poreklo blaga), ter na dobavnico in fakturo obvezno vnesti klavzulo DCS (Priloga 8).

Kot vidimo, je precejšnja razlika v kontroli kupca glede na to, ali je kupec povezano podjetje ali ne. Nepovezanega kupca se mora tako preverjati ob povpraševanju, naročilu in dobavi, medtem ko se Siemensovega kupca ne preverja. Vsako preverjanje kupca in blaga mora biti ustrezno dokumentirano. V primeru prodaje blaga in storitev je šel Siemens še dlje od obstoječih zakonov. Postavil je smernice, po katerih je potrebno preveriti vsakega kupca, ne glede na to, ali gre blago v izvoz ali gre za prodajo na domačem trgu. Siemens je v sam izvozni oz. prodajni postopek vnesel še dodatni sistem kontrole prodaje blaga. Razlog za to je preprost. Nikoli se namreč ne ve, kdo bo resnični končni potrošnik Siemensovega blaga. S tem načinom kontrole se želi podjetje zaščititi, če pride do primera, ko je končni potrošnik blaga oseba, ki je na Opozorilni listi. Zato morajo biti tudi vsi koraki preverjanj ustrezno dokumentirani in arhivirani. Za preverjanje kupcev in blaga pa je šlo podjetje Siemens korak dlje in je postavilo programsko orodje DAMEX, ki je predstavljeno v nadaljevanju.

²³ Kolikor je rezultat preverjanja v Damex-C »AWV ni enaka NN«, se je potrebno o dobavi blaga posvetovati z vodjo ECC v podjetju.

²⁴ Kolikor je kupec na Opozorilni listi se je potrebno o dobavi blaga posvetovati z vodjo ECC v podjetju; vsako preverjanje kupca v Opozorilni listi mora biti ustrezno dokumentirano.

3.8. SISTEM ZA IZVAJANJE IZVOZNE KONTROLE - DAMEX

Velikega pomena za izvajanje izvozne kontrole skladno s predpisi je aktualnost. Pri množici zakonskih predpisov in pogostih spremembah nudijo strokovnjaki Siemens AG dnevno aktualne podatke. V ta namen je bil postavljen sistem DAMEX. To orodje za avtomatsko izvozno kontrolo se od leta 1996 uspešno uporablja. Razvoj in vzdrževanje tega je podvrženo strogim zahtevam kvalitete. Z njim se izvaja izvozna kontrola gospodarno in varno v vsaki fazi naročila kupca. Vsem zaposlenim v Siemensu je DAMEX dostopen preko intraneta 24 ur na dan (DAMEX, 2002, str. 3).

Da lahko uporabimo zahtevane poslovne odnose v izvozni kontroli, morajo biti jasno definirane različne vloge (DAMEX, 2002, str. 3):

- kupec je fizična ali pravna oseba, ki je tudi prejemnik računa,
- prejemnik blaga je fizična ali pravna oseba, kateri se dejansko dobavi blago,
- končni prejemnik je fizična ali pravna oseba, pri kateri blago dokončno ostane; ni nujno, da sta prejemnik blaga in končni prejemnik ista oseba.

Kontrola kupca - DAMEX-C

Preverjanje naročil kupcev v zvezi z obveznim dovoljenjem za izvoz zahteva med drugim tudi preverjanje končne lokacije in namena uporabe, ne glede ali določeno blago ali storitev po kriterijih izvozne listine zakonsko potrebuje izvozno dovoljenje ali ne. DAMEX-C mehansko preverja končno lokacijo in namen uporabe blaga. Vnašanje podatkov za preverjanje zahtevanih podatkov je enostavno za uporabo in označitev polj, kamor se vnaša podatke, je lahko razumljivo. V odvisnosti od okoliščin je potrebno odgovoriti na seznam vprašanj o namenu rabe in končne lokacije blaga (Priloga 6). S preverjanjem v okviru lastnih omejitev naj bi dosegli to, da se lahko pri predloženih znakih o ilegalnih aktivnostih, npr. nezakoniti uporabi proizvodov ali storitev, distanciramo od posla. Rezultat preverjanj v DAMEX-C je dokumentirano z kodo AWW. Rezultate preverjanj iz DAMEX-C se shrani zaradi namena dokumentiranja. Pravilno shranjena dokumentacija mora vsebovati tudi ime osebe, ki je izvedla preverjanje, kot tudi datum preverjanja (DAMEX, 2002, str. 8).

Opozorilna lista

Opozorilna lista lahko nastopa samostojno ali kot del DAMEX-C. V njej so zajeti različni sporni projekti, podjetja, pravne in fizične osebe, katerim je prepovedana prodaja oz. končna uporaba blaga. Osnova za Opozorilno listo so sledeči sezname (Intranet Siemens AG, 2004):

- Seznam prepovedanih oseb ZDA,

- Seznam spornih projektov, podjetij in oseb ZRN,
- Seznam prepovedanih oseb glede na sankcije EU za določene državljane iz držav: Libije (družina Taylor), Burme, Srbije in Črne gore (Milošević), Zimbabweja, Iraka (Sadam Hussein in njegovi najbližji sodelavci),
- Internacionalni seznam teroristov.

Na Opozorilni listi so iz držav EU po ena oseba iz Slovenije (podjetje Elopsys), Poljske, Malte in Cipra, po dve iz Grčije in Španije, pet iz Nizozemske, šest iz Avstrije, Belgije in Luxemburga, 14 oseb iz Francije, 18 iz Švedske, 24 iz Nemčije in kar 32 oseb iz Velike Britanije. Iz bivših republik Jugoslavije pa je na Opozorilni listi ena oseba iz Bosne in Hercegovine, iz Srbije in Črne gore jih je 13 (večinoma sorodnikov Slobodana Miloševića) (Opozorilna lista, 21.05.2004).

Kontrola blaga - DAMEX-S

Za preverjanje blaga potrebujemo podatke o državi prejemnika oz. kupca blaga ter približnem roku dobave, hkrati pa potrebujemo za preverjanje tudi kode AL in ECCN. Glede na te kode nam potem DAMEX-S javi, ali je za to blago potrebno izvozno dovoljenje ali ne. Najbolje je, da se preveri blago še pred oddano ponudbo, saj nam pove, ali se lahko ponudba kupcu sploh da. Dejansko gre pri tem za simulacijo naročila (Priloga 7) (DAMEX, 2002, str. 12).

3.9. SANKCIJE ZA KRŠITVE IZVOZNE KONTROLE V PODJETJU

Vsaka aktivna oseba v podjetju je lahko izpostavljena obtožbam glede kršenja izvozne kontrole (Interno gradivo Siemens AG, 2003):

- tisti, ki je dejansko kršil pravila izvozne kontrole,
- kdor je naročil drugi osebi, da krši pravila izvozne kontrole,
- kdor ve ali odobrava, da se dogajajo kršitve znotraj njegovih pristojnosti, pa ne naredi ničesar, da bi to preprečil,
- kdor je povzročil kršitev zaradi pomanjkanja izpolnitve obveznosti.

Možne sankcije pri kršitvah predpisov izvozne kontrole, s strani EU, RS ali ZDA, so (Exportcontrol and Customs, 2003, str. 35):

- prenehanje dovoljenj za poenostavljene carinske postopke,
- odvzem izvoznih ugodnosti,
- visoke denarne kazni,
- zaporne kazni do 10 let,

- prepoved trgovanja z ameriškim blagom,
- omejitve oz. izguba trga ZDA,
- Siemens pride na »črno listo« ZDA - nihče ne sme več delati s podjetjem kršiteljem, drugače pride tudi on na »črno listo«,
- izguba tudi trgov, ki se »nočejo zameriti« ZDA.

V celotni multinacionalki Siemens AG še ni prišlo do kršitve izvozne kontrole. Leta 2003 so se v medijih pojavili članki o Iskratelju, ki je v večinski lasti Siemens AG München. Leta naj bi visoko tehnološko blago v vrednosti 13 milijonov dolarjev poslal leta 1998 prek moskovske podružnice Iskratela v Irak. Zaradi tega je münchensko državno tožilstvo februarja 2003, obtožilo Siemens AG, da je kršil embargo ZN proti Iraku (V Iskratelju molčijo, 2003). Siemens AG je bil v postopku spoznan za nedolžnega, saj ni šlo za dobavo Siemensovih central, ampak za telefonske centrale iz Iskratelove lastne proizvodnje. Iskratel pa po slovenski zakonodaji ni kršil nobenih zakonov. Da do podobnih primerov ne bi več prišlo, je Siemens AG poostril izvajanje izvozne kontrole v vseh svojih podružnicah. S 1. oktobrom 2003 se tudi od podjetja Siemens d.o.o. in njegovih zaposlenih zahteva strogo upoštevanje navodil izvozne kontrole in spoštovanje zakonodaje s tega področja.

SKLEP

V zadnjem desetletju so se pogoji poslovanja podjetij bistveno spremenili. Ponudba blaga in storitev na trgih po vsem svetu je postala večja od povpraševanja, nove tehnologije in globalizacija poslovanja ter liberalizacija mednarodne trgovine pa povzročajo čedalje večji pretok blaga v mednarodni trgovini. Slovenija je z odcepitvijo od Jugoslavije, glede na kriterije velikosti države, postala majhna država, za katero je mednarodna menjava še bolj pomembna kot za velike države. Izvoz blaga in storitev je bil leta 2003 57% vsega ustvarjenega bruto domačega proizvoda, kar tudi kaže na odprtost naše države. Kljub temu pa si država prizadeva povečati izvoz oz. mednarodno menjavo. Eden izmed načinov je bil tudi vstop Slovenije v EU.

S povečanim pretokom blaga v Slovenijo in iz nje oz. v EU in iz EU, pa se povečuje tudi pretok blaga, za katerega veljajo nekatere posebnosti oz. omejitve in nadzor. Med to blago sodi tudi blago z dvojno rabo. To je blago, ki se lahko uporablja v vojaške, jedrske ali kemične namene. Pomembnosti nadzora nad pretokom blaga se je svetovna javnost še posebej zavedela ob prvih terorističnih napadih na ZDA. Zavedela se je, da se je z lažjim pretokom blaga in tehnologij povečal tudi pretok blaga in tehnologij, ki se lahko koristi v necivilne namene. Z namenom preprečevanja oz. nadzora izvoza blaga z dvojno rabo je veliko držav zaostriло nadzor nad izvozom blaga in je temu ustrezno napisalo zakone o nadzoru izvoza blaga, katerih namen je preverjanje končnega prejemnika in končne uporabe blaga. Tak zakon oz. uredba velja tudi na območju EU, katere del je tudi

Slovenija. ZDA pa so s svojim zakonom o izvozni kontroli šle preko svojih meja in napisale zakon EAR tako, da velja za ameriško blago, tehnologijo in ljudi, ne glede na to, kje na svetu se nahajajo.

Zakonom EU in ZDA se je prilagodil tudi Siemens, ki je ustvaril in izvaja program Izvozne kontrole in carin. Ta program temelji tudi na nekaterih zakonih Nemčije, notranjih pravilnikih ter nacionalnih predpisih svojih podružnic. Siemens ne bi rad ponovil napak drugih (IBM East Europe/Asia Ltd.), ki kažejo na to, kako hud problem je kršitev zakona ZDA oz. kako hude so sankcije, ki temu sledijo. ZDA na eni strani sankcionirajo podjetje z visokimi denarnimi ali/in zapornimi kaznimi, hkrati pa sledijo še sankcije, kot je uvrstitev podjetja na »črno listo«. To ima za posledice prepoved prodaje blaga v ZDA ter sodelovanja s podjetji, ki poslujejo z/v ZDA. Iz tega pa sledijo še padec prodaje in zmanjšanje zaposlenih oz. celotna zamenjava kadrov ter osamitev podjetja. Sankcije za kršitelje Uredbe EU so bolj mile, vendar pri njih posamezne države že sledijo ZDA. Nepravilna dobava blaga pa ne vpliva samo na podjetje, ampak tudi na državo (povečanje nezaposlenosti) in na njene obveznosti do mednarodne skupnosti (izpolnjevanje mednarodnih pogodb).

Prav bi bilo, da bi zakonodajno o izvozu blaga z dvojno rabo poznala vsa podjetja, ki se ukvarjajo z zunanjo trgovino, še posebej tista, ki kupujejo ali prodajajo blago s seznama blaga z dvojno rabo ter tista podjetja, ki kakorkoli sodelujejo z ZDA. V Sloveniji je že opaziti nekaj dejavnosti (delavnice, seminarji) tudi na tem področju, saj Zakon o nadzoru izvoza blaga z dvojno rabo ni samo zakon na papirju, ampak se ga mora prenesti tudi v prakso. Podjetja se morajo zavedati, da so majhne ločnice, ki definirajo ali je neko blago iz seznama blaga z dvojno rabo ali ne oz. ali je predmet zakonov EU in ZDA o nadzoru izvoza blaga z dvojno rabo ali ne. Zaradi teh razlogov tudi Siemens veliko vlaga v svoj program Izvozne kontrole in carin, saj mu samo države Severne Amerike predstavljajo četrtno vsega letnega prometa. Siemens je prisoten po vsem svetu z različnimi produkti in si izgube ameriškega trga in izolacije na svetovnem trgu ne more privoščiti. Že samo negativna publiciteta (npr. Iskratel) slabo vpliva na podjetje in njegov ugled. Vsako podjetje se mora zavedati, da nista vedno trenutni dobiček ali realizacija prometa najpomembnejša in na prvem mestu, saj lahko prodaja blaga napačnemu kupcu oz. z napačno končno uporabo pomeni izolacijo podjetja, padec prodaje, izgubo delovnih mest ter v skrajnem primeru propad podjetja. Tega se je moč izogniti z upoštevanjem posebnosti izvoza blaga z dvojno rabo.

LITERATURA

1. Ažman Nataša: Pravila o poreklu blaga in uporaba v Savi d.o.o. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1998. 49 str.
2. Dekleva Saša: Globalizacija: Ovire in prednosti. Uporabna Informatika, Ljubljana, 7(1999), 2, str. 5-13.
3. Dunning John H.: Multinational Enterprises and the Global Economy. Beccles : Addison-Wesley Publishing company, 1993. 687 str.
4. Falatov Peter: Plačila v mednarodnem poslovanju, plačilna tveganja, inkaso posel, menica, ček. Učbenik. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1999. 204 str.
5. Finžgar Antonija, Grgek Marjana: Usposabljanje za delo v zunanji trgovini in na intrakomunitarnem trgu. Gradivo za seminar. Ljubljana : Slovenski raziskovalni inštitut za management, 2004. 54 str.
6. Incotermsi 2000. Ljubljana : Gospodarska zbornica Slovenije, 2000. 235 str.
7. Izvozni priročnik za mala in srednjevelika podjetja. Ljubljana : Gospodarska zbornica Slovenije, 2001. 224 str.
8. Kumar Andrej: Mednarodna Ekonomika. Učbenik. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1999. 258 str.
9. Kumar Andrej, Bovha Simona, Aristovnik Aleksander: Mednarodna ekonomika. Gradivo za vaje. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2000. 130 str.
10. Makovec Brenčič Maja: Mednarodno poslovanje. Gradivo za vaje. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2002. 94 str.
11. McGrew Anthony G.: The Globalisation Debate: Putting the Advanced Capitalist State in its Place. Journal of Interdisciplinary International Relations, 12(1998), 3, str. 299-322.
12. Mencinger Jože: Prednosti in pomankljivosti majhnega gospodarstva. Razgledi 2, 1996, str. 14-15.
13. Pavlič-Damijan Jože: Majhne države v svetovni trgovini. Ljubljana : Krtina d.o.o., 1996. 207 str.
14. Senjur Marjan: Gospodarska rast in razvojna ekonomika. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1993. 537 str.
15. Senjur Marjan: Makroekonomija majhnega odprtega gospodarstva. Študijsko gradivo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1999. 502 str.
16. Senjur Marjan: Razvojna ekonomika: teorije in politike rasti gospodarskega razvoja. Učbenik. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2002. 732 str.
17. Petković Marko: Ravnanje s ključnimi kupci v podjetju Siemens d.o.o. Magistrsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2001. 132 str.
18. Trošt Ferdinand. Zunanjetrgovinska politika. Zapiski predavanj. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1998. 339 str.
19. World Trade Report 1998. Ženeva : World Trade Organization, 1998. 172 str.

20. Zmeskal Erwin, Körber Johann: Exportcontrol & Customs (ECC), ECC-Grundlagen. Gradivo za seminar. Dunaj : Siemens AG, 2003. 38 str.

VIRI

1. Bilten Banke Slovenije. Ljubljana : Banka Slovenije, 13 (2004), 4, 132 str.
2. DAMEX-L Leistungsbeschreibung, Siemens AG, oktober 2002. 17 str.
3. Ekonomski odnosi s tujino. Ekonomsko ogledalo. Ljubljana : Urad RS za mikroekonomske odnose in razvoj, 2/2004, str. 4.
4. Gradič Barbara, Pengov Matej: Terorizem, orožje majhnih proti velikim. [URL:http://www.siol.nееet/dogodki/terorizem/dafault.asp?site_id=138&page_id=1020&artice_l_id=138102003090819361294], 08.09.2003.
5. Intranet Siemens d.o.o. in Siemens AG.
6. Interna gradiva Siemens AG, Siemens d.o.o. Ljubljana ter interni podatki Siemens d.o.o. Ljubljana.
7. Je Iskratel kršil iraški embargo? [URL: <http://24ur.com/naslovnica/gospodarstvo/20030223-2021214.php>], 23.02.2003.
8. Letno poročilo 2003. Ljubljana : Siemens d.o.o Ljubljana, 2003.
9. Metlika Bogomila: Poreklo blaga in izjava dobavitelja v EU. [URL <http://www.gzs.si/Nivo3.asp?ID=15129>], 15.05.2004.
10. Polič, Marko: Psihološki vidiki terorizma. [URL:http://www.sigov.si/dsveet/ZMO/dejavnost/posveti/beesedila_pos/terorizem/Polic_M.htm], 06.04.2004.
11. Poreklo blaga. [URL http://www.izvoznookno.si/EU_trgovanje/index.php?gr1=prkBlg], 06.05.2004
12. Seznam blaga z dvojno rabo (Uradni list RS, št. 46/04).
13. Siemens Annual Report 2003. [URL http://www.siemens.com/index.jsp?sdc_p=pGB01126755fclsmnu20&2004...], 13.03.2004.
14. Skupni ukrepi sveta EU za nadzor tehnične pomoči v zvezi z nekaterimi vrstami vojaške uporabe [URL: http://europa.eu.int/eur_lex/sl/dd/docs/2000/3200E4001-sl.doc], 22.06.2000.
15. Statistični letopis RS 2003. Ljubljana : Statistični urad Republike Slovenije, 2004. 660 str.
16. Statistični portret Slovenije v Evropski uniji. Ljubljana : Statistični urad Republike Slovenije, 2004. 30 str.
17. Uredba o izvajanju nadzora izvoza blaga z dvojno rabo (Uradni list RS št. 46/04).
18. Uredba Sveta št. 1334/2000 o vzpostavitvi režima Skupnosti za nadzor izvoza blaga in tehnologije z dvojno rabo. [URL: http://europa.eu.int/eur_lex/sl/dd/docs/2000/32000R1334-sl.doc], 22.06.2000.

19. V Iskratelu molčijo. [URL: <http://24ur.com/naslovnica/gospodarstvo/20030224-20214247.php>], 24.02.2003.
20. Zakon o nadzoru izvoza blaga z dvojno rabo (ZNIBDR) (Uradni list RS, št. 37/04).
21. Zakon o carinski tarifi (Uradni list RS, št. 66/00).

PRILOGE

PRILOGA 1: Klavzule Incoterms 2000

Klavzule delimo v štiri skupine (Incotermsi 2000, 2000, str. 7):

- Klavzula E (odhod):
  - **EXW** – »franko tovarna« pomeni, da prodajalec dobavi, ko da blago kupcu na razpolago v prostorih prodajalca ali na drugem navedenem kraju (t.j. tovarni, skladišču,...). Ta klavzula predstavlja minimalno obveznost za prodajalca.
- Klavzule skupine F (prodajalec ne plača glavnega prevoza):
  - **FCA** – »franko prevoznik« pomeni, da prodajalec dobavi blago izvozno ocarinjeno prevozniku, ki ga je določil kupec, v navedenem kraju.
  - **FAS** – »franko ob ladji« pomeni, da prodajalec dobavi, ko je blago postavljeno ob ladjo, ki jo določi kupec, v navedenem odpravnem pristanišču.
  - **FOB** – »franko na ladijski krov« pomeni, da prodajalec dobavi, ko blago preide ograjo ladje, ki jo določi kupec, v navedenem odpravnem pristanišču.
- Klavzule skupine C (prodajalec plača glavni prevoz, včasih tudi zavarovanje):
  - **CFR** – »stroški in prevoznina« pomeni, da prodajalec dobavi blago, ko blago preide ladijsko ograjo v odpravnem pristanišču.
  - **CIF** – »stroški, zavarovanje in prevoznina« pomeni, da prodajalec dobavi, ko blago preide ladijsko ograjo v odpravnem pristanišču. Po CIF mora prodajalec priskrbeti pomorsko zavarovanje nevarnosti kupca za izgubo ali poškodovanje blaga med prevozom.
  - **CPT** – »prevoz plačan do...« pomeni, da prodajalec dobavi blago prevozniku, ki ga določi sam, v odpravnem kraju.
  - **CIP** – »prevoz in zavarovanje plačana do...« pomeni, da prodajalec dobavi blago prevozniku, ki ga določi sam, v odpravnem kraju. Prodajalec mora priskrbeti zavarovanje nevarnosti kupca za izgubo ali poškodovanje blaga med prevozom.
- Klavzule skupine D (prodajalec mora pripraviti vse potrebno za prispetje blaga v namembni kraj):
  - **DAF** – »dobavljeno na meji in prevoznina« pomeni, da prodajalec dobavi, ko da blago na razpolago kupcu na prevoznem sredstvu, s katerim je pripeljano, v dobavnem kraju na meji.
  - **DES** – »dobavljeno na ladji« pomeni, da prodajalec da blago na razpolago kupcu na krovu ladje v namembnem pristanišču.
  - **DEQ** – »dobavljeno na obali« pomeni, da prodajalec da blago na razpolago kupcu na obali (pomolu) v namembnem pristanišču.
  - **DDU** – »dobavljeno neocarinjeno« pomeni, da prodajalec da blago na razpolago kupcu na prevoznem sredstvu v namembnem kraju.

- **DDP** – »dobavljeno ocarinjeno« pomeni, da prodajalec da blago na razpolago kupcu uvozno ocarinjeno na prevoznem sredstvu v namembnem kraju. Ta klavzula predstavlja maksimalno obveznost za prodajalca.

PRILOGA 2: Struktura seznama blaga z dvojno rabo

Seznam blaga z dvojno rabo EU in CCL najprej delita produkte v deset tehničnih kategorij (prvi element AL/ECCN-enomestni, npr. računalnik AL/ECCN: **4A003**) (Navodilo za izvajanje zakona o izvozu blaga z dvojno rabo, 2003):

- skupina 0: jedrski materiali, objekti in oprema,
- skupina 1: materiali, kemikalije, »mikroorganizmi« in »toksini«,
- skupina 2: obdelava materialov,
- skupina 3: elektronika,
- skupina 4: računalniki,
- skupina 5: telekomunikacije in »varnost podatkov«,
- skupina 6: senzorji in laserji,
- skupina 7: navigacija in letalska elektronika,
- skupina 8: pomorstvo,
- skupina 9: pogonski sistemi, vesoljska plovila in podobna oprema.

Blago v vsaki tehnični kategoriji je razdeljeno še v skupine produktov . Te skupine so drugi enomestni element kode AL/ECCN in so označene z črkami od A do E (**4A003**):

- A = oprema, montaža in komponente,
- B = oprema za testiranje in proizvodnjo,
- C = snovi,
- D = programska oprema (software),
- E = tehnologija.

Tretji element (trimestni) kode AL/ECCN pa poda razlog za kontrolo blaga in multilateralne ter unilateralne kontrole (**4A003**):

- 001 - 099 nacionalna varnost (vsebuje blago z dvojno rabo in mednarodni seznam vojne opreme, osnova zanj je Wassenarski sporazum),
- 101 - 199 tehnologija izstrelkov MTCR/raket (Sporazum o kontroli izstrelkov),
- 201 - 299 jedrska tehnologija (Sporazum skupine dobaviteljev jedrske energije)
- 301 - 399 kemijsko in biološko orožje (Avstralska skupina)
- 901 - 999 protiterorizem, kontrola kriminala, lokalne stabilnost, dobave, sankcije Združenih narodov (nacionalne kontrole).

PRILOGA 3: Zahtevek za izdajo dovoljenja za izvoz/prenos blaga z dvojno rabo znotraj skupnosti

**ZAHTEVEK ZA IZDAJO DOVOLJENJA
ZA IZVOZ / PRENOS BLAGA Z DVOJNO RABO ZNOTRAJ SKUPNOSTI**

(prvi odstavek 3. člena Uredbe o izvajanju nadzora izvoza blaga z dvojno rabo)

Izvoznik	2. Identifikacijska številka	3. Rok predvidenega izvoza / prenosa
	4. Kontaktna oseba (<i>ime, priimek, telefon, fax</i>)	
5. Prejemnik	REPUBLIKA SLOVENIJA Ministrstvo za gospodarstvo Kotnikova 5 1000 Ljubljana	
7. Agent/zastopnik (<i>če se razlikuje od izvoznika</i>)	8. Država porekla (<i>če je znana</i>)	Oznaka države
	9. Država prejema	Oznaka države
	10. Končni uporabnik (<i>če se razlikuje od prejemnika</i>)	11. Država članica, v kateri se blago trenutno nahaja ali se bo nahajalo v prihodnje
	12. Država članica, v kateri se namerava začeti izvajati izvozni carinski postopek	Oznaka države
	13. Država končnega cilja	Oznaka države
14. Poimenovanje blaga	15. Tarifna oznaka	16. Oznaka blaga po seznamu blaga z dvojno rabo
	17. Valuta in vrednost	18. Količina blaga

Nadaljevanje zahtevka za izvoz blaga z dvojno rabo:

19. Namen končne uporabe	20. Datum pogodbe	21. (obkroži) A - izvoz blaga B - prenos blaga znotraj skupnosti
22. Dodatni podatki/informacije o blagu:		
<p>23. Spodaj podpisana odgovorna oseba pri izvozniku vlagam zahtevek za izdajo dovoljenja za izvoz / prenos blaga z dvojno rabo in hkrati zagotavljam, da so vsi podatki v tem zahtevku in prilogah resnični.</p> <p>_____</p> <p style="text-align: center;"><i>(kraj in datum)</i></p> <p>_____</p> <p style="text-align: center;"><i>(ime in priimek ter podpis odgovorne osebe)</i></p> <p style="text-align: right;"><i>Žig</i></p>		

PRILOGA 4: Kode AWW

Možne kombinacije te trimestne kode so (Interno gradivo Siemens AG, 2003):

- za prvi dve mesti (oznake vpiše delavec v logistiki, kot posledico preverjanja kupca):
  - »NN« - kupec je nerizičen oz. na vse odgovore v vprašalniku o kupcu/namenu uporabe, je odgovor ne; ni zahtevano nobeno dovoljenje,
  - »MM« - kupec ali končni prejemnik blaga je vojaška, policijska ali obveščevalna služba - potrebno se je posvetovati z vodjo izvozne kontrole v podjetju ,
  - »JJ« ali »YY« - kupec je zelo rizičen oz. dosti dogovorov na vprašanja o kupcu/namenu uporabe je pritrdilnih, potrebno je izvozno dovoljenje s strani vodje izvozne kontrole;
- za tretje mesto (oznako vpiše vodja izvozne kontrole v podjetju):
  - »J«/»Y« - zavrnitev ponudbe/naročila,
  - »G« - zahtevano dovoljenje,
  - »M« - kupec ali končni prejemnik blaga je vojaška, policijska ali obveščevalna služba - potrebno dovoljenje za izvoz blaga,
  - »N« - odobrena ponudba oz. naročilo kupca, ni potrebno nikakršno dovoljenje, (lahko se pusti tudi prazno polje).

PRILOGA 5: Obvezne izjave¹

PONUDBA:

V kolikor dobava blaga/storitev zahteva odobritev/dovoljenje v skladu z izvoznimi in carinskimi predpisi Republike Slovenije, ZDA, države dobavitelja ali države, iz katere blago/storitve prihajajo, si pridržujemo pravico do neizpolnitve dela ponudbe, ki se nanaša na navedeno blago/storitve, če odobritve/dovoljenja ne bo mogoče pridobiti oz. do podaljšanja dobavnega roka, do pridobitve ustrezne odobritve/dovoljenja.

Prejemnik ponudbe se obvezuje, da bo Ponudnika najkasneje ob naročilu obvestil, v kolikor bo blago, ki je predmet ponudbe, namenjeno za uporabo v ne civilne namene, za uporabo v vojaških in nuklearnih organizacijah ali izvoženo v državo, kjer bi lahko prišlo do zlorabe.

POTRDITEV NAROČILA:

V kolikor dobava blaga/storitev zahteva odobritev/dovoljenje v skladu z izvoznimi in carinskimi predpisi Republike Slovenije, ZDA, države dobavitelja ali države, iz katere blago/storitve prihajajo, si pridržujemo pravico do neizpolnitve dela ponudbe, ki se nanaša na navedeno blago/storitve, če odobritve/dovoljenja ne bo mogoče pridobiti oz. do podaljšanja dobavnega roka, do pridobitve ustrezne odobritve/dovoljenja.

POGODBA

V kolikor dobava blaga/storitev zahteva odobritev/dovoljenje v skladu z izvoznimi in carinskimi predpisi Republike Slovenije, ZDA, države dobavitelja ali države, iz katere blago/storitve prihajajo, si Dobavitelj pridržuje pravico do neizpolnitve dela pogodbe, ki se nanaša na navedeno blago/storitve, če odobritve/dovoljenja ni mogoče pridobiti.

Kupec in Dobavitelj sta dolžna spoštovati zahteve Programa Izvozne Kontrole (Export Control Program - ECP) in Izvozne predpise Republike Slovenije, EU in ZDA in, v kolikor je tako zahtevano, predložiti tudi dokaze o tem.

Kupec je dolžan vpeljati ukrepe preverjanja blaga/storitev in svojih končnih strank v skladu z ECP, da bi preprečil neskladje pri svojih strankah. Kupec mora dobavitelja o eventualnih odstopanjih obvestiti najkasneje ob podpisu pogodbe oz. naročilu.

Dobavitelj mora Kupca v najkrajšem možnem času obvestiti o eventualnih izvoznih ali carinskih omejitvah.

RAČUN IN DOBAVNICA - DCS (angl. Destination Control Statement)

Blago/storitev označena z "AL ni enako N" je predmet EU izvozne kontrole v primeru, da je izvoženo izven EU. Blago/storitev označena z "ECCN ni enako N" je predmet izvozne in reeksport kontrole ZDA. Tudi v primeru, da ni oznak ali da je "AL: N" ali "ECCN: N", obstaja možnost po zahtevani odobritvi vezani na končnega uporabnika in končno lokacijo, kjer naj bi se blago/storitev uporabljala.

---

¹ Izjava je napisana v jeziku, v katerem je izdan račun.

PRILOGA 6: Primer preverjanja kupca v Damex-C

DAMEX

27.05.2004 (17:49:)

DAMEX-C : Input parameters describing type of business and partners

Doku: Comtrade Priština Helena Ilc FSC

User identification:

Country Code: SI

Company Code: SIVU5244

User defined as seller

Delivery of commodities:

Yes: New Customer and Order Value exceeding 2.500 Euro

Technical Assistance:

No (no technical assistance)

If "Yes: Employment, Training, Transfer of technical knowledge":

Person's residence/nationality to be employed, trained

or informed:

Involved Companies: Country Code: Company Code: Name:

Customer (buyer): CS CSVU9999

Order recipient (seller): SI SIVU5244

Recipient of goods/services: CS CSVU9999

Ultimate End-User: CS CSVU9999

Sender: SI SIVU5244

DAMEX-C : Question catalog

(* = Response is treated like "No" by the system)

- (010) Is an involved partner military, paramilitary, police, intelligence service or administration in connection with all the above named institutions? No
- (020) New partner, only to contact by P.O. Box or third party? No
- (030) Unusual payment conditions or payment channels? No
- (040) Does the inquiry / order contain goods /technical knowledge, which are not suitable to the customers usual line of business, to the customer itself or to the stated end use resp. there is no recognition for a reasonable use of the goods / services? No
- (050) Does the customer deny the usual assembly on-site, installation, maintenance, customer instruction as well as put into operation? No
- (055) If question 050 is answered with -Yes-: Is the explanation of the deny not reasonable? No
- (060) Are the placing methods for the stated business unusual? No
- (070) Is the order comprehension, package or delivery unusual concerning customers usual business? No
- (080) Is the end use and end user not plausible in case of ordering parts of facilities, products or systems which have not been delivered by contractor (=own company) abroad? No
- (090) Are there any indications pertaining a different end use as stated before or an unapproved re-supply? No
- (100) Are there any indications pertaining a different end use as stated before resp. another function or operation area? No
- (110) Is there any knowledge about an enduse of the delivery / technical knowledge in context with military or armament relevant purposes? No
- (120) Is there any knowledge about direct or indirect nuclear end use of the delivery / technical knowledge? No
- (130) Is there any knowledge that the end use of the delivery / technical knowledge is in any context with NBC weapons or missiles for these kind of weapons? No
- (140) To the best of our knowledge, is the supply of goods / services intended for a customs free zone / free warehouse as ultimate destination outside the European Union? No

(170) Is a partner, project, technology, country specific warnings (for example Embargo) or other restrictions listed in the Warning Lists ? In order to reply this question the Warning Lists have to be checked. Please click button -Warning Lists-.

No

DAMEX-C : Checking result

Checking date/-time (CET)	User	User-ID
27.05.2004 17:25:21	Helena Ilc	SIVU5244
	Project/Order	AWV-Code
	Comtrade Priština	NN

User signature:

PRILOGA 7: Primer preverjanja blaga v DAMEX-S DAMEX

27.05.2004 (17:49:35)

DAMEX-S_EA : Input parameter for DAMEX-Check module

Docu: Comtrade Priština Helena Ilc FSC
 User identification (Country Code/Company Code): SIVU5244
 AWV-Code (end-use / end-user): NN
 Date of export: 27.05.2004
 Consignor / seller: SI

Involved Companies:	Country Code:	Rempf:	Org.-ID No.:	Customer No.:
Customer (buyer):	CS			
Recipient of goods / services:	CS			
Ultimate End-User, if known:	CS			
External Sales Agent:				

DAMEX-S_EA: Checking result

	Export license:	Effective date:	Expiration date:
	Type: Number:	(YYYYMMDD)	(YYYYMMDD)
Position: 1			
DE-AL-Number: N	N		
US-ECCN: 5D992B1	LE NLR	19961001	99991231
EU-AL-Number:			
NAT-AL-Number::			
	Date of checking (YYYYMMDD): 20040527		

PRILOGA 8: Vzorec računa²

SIEMENS

COMTRADE COMPUTERS
DARDANIA RN 9/I LOK.
38000 PRIŠTINA, KOSOVO
Yugoslavia

Consignee's address / shipping details
COMTRADE COMPUTERS
DARDANIA RN 9/I LOK.
38000 PRIŠTINA, KOSOVO
Yugoslavia

Vorschau
TEST Invoice

Issued in Ljubljana
X13

Invoice number: **75007349** Date: **27.05.2004**
Customer No.: **1304** SLO VAT ID No. Client: **000**
Sales Group: **1304** EU VAT ID No.:
Delivery note number: **910003015** Delivery date or date of service: **27.05.2004**
Order No.: **20646421**
Date: **27.05.2004**
Our reference number.: **55246**
Person resp. / Dept.: **Ilic Helena / TS**
Telephone: **+386 (01)4746-285** Fax: **+386 (01)4746-106**
e-mail: **helena.ilc@siemens.si**

Item	Quantity/Unit	Description of goods/service Service period	PU	Unit price	VAT	Total price EUR
000010	10 PC	S26391-K126-V100 AL: ECCN: EU-Customs code Origin: PRÄF: N	/LIFEBOOK C1020 1 PC N 5D992B1 84713000 DE	1.500,00	J5 0,00%	15.000,00
Amount						15.000,00
Output Tax						0,00
VAT SIT						0,00
Total						15.000,00

Payment terms:
Up to 26.06.2004 without deduction

Payment refer to: 1304-75007349

Delivery terms and conditions EXW Ex Works
In accordance to 1. item 1. paragraph of 31. article of ZDDV, VAT is not included.

Signature:

Goods (items) coded by "Al not equal to N" are subject to European export authorization when being exported outside of the EU. Goods (items) coded by "ECCN not equal N" are subject to US reexport authorization. Even with code "AL, N" or "ECCN", authorization may be required due to the end user and / or end use of the goods.

SIEMENS Trading and Service Co. Ltd., recorded in the Register of Companies (Order SRG 96/03858) at the Ljubljana Regional Court under the Registration No. 1/19077/00. Share capital: 470.000.472,00 SIT. Register ID No.: 5622395. We are liable to VAT. The seller reserves the rights and ownership to any and all delivered goods until receipt of full payment of the invoice. Any payment after the due date for payment shall bear interest at the legal rate.

Siemens d.o.o.

BANK AUSTRIA CREDITANSTALT D.D. LJUBLJANA
SWIFT: BAKS122 KONTO: 290303303056133
IBAN CODE: SI56 290000033056133
ABANKA D.D. LJUBLJANA KCNTO: 05100-8003105916
SWIFT: ABANS12X IBAN CODE: SI56 051008003105916
EU VAT ID No.: **SI73388297**

In case of queries please list the fields marked ▶

Bratislavka 5
SI - 1000 Ljubljana

tel: +386 1 4746 100
fax: +386 1 4746 135
www.siemens.si

² Kupec je izmišljen. Navedene cene niso realne.